

Informativno-političko glasilo
 bunjevačke nacionalne manjine

Godina VIII Broj 86

Avgust 2012. godine

Cina 50 dinara

Izlazi prve nedilje u misecu

Izdavač:

NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI
CENTAR“ - Subotica

Osnivač izdavača:

NACIONALNI

SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE
MANJINE

direktor NIU „BIC“

Mirko Bajić

glavni i odgovorni urednik:

mr Suzana Kujundžić – Ostojić

Savit novina:

Mirjana Savanov, Nikola Babić, Agneza Rodić
Vojnić, Branko Pokornić, Ružica Parčetić

Tehnički urednik:

Nikola Stantić

Stalni saradnici:

Eva Bačlija, Ana Vojnić Kortmiš, Joso
Poljaković, Desa Kujundžić, Ružica Parčetić,
Nataša Nimčević, Aleksandar Bošnjak,
Tihomir Kujundžić Matković

Naslovna strana:

Dužionica u Somboru

Adresa:

Trg cara Jovana Nenada 15/1,
24000 Subotica

Telefon/fax: 024 523-505

e-mail: bic@tippnet.rs

Štampa:

Rotografika Subotica

Tiraž:

1.000

Dizajn:

Studio Trid Beograd

Distribucija:

„Štampa sistem“ - Beograd, „Press interna-
tional“ - Novi Sad, „Futura plus“ - Zemun

Nacionalni savet

bunjevačke nacionalne manjine:

Kancelarija u Subotici:

Trg cara Jovana Nenada 15/5, 24000 Subotica

Telefon/fax: 024 554-881

e-mail: bunjnacsav@gmail.com

Regionalna kancelarija u Somboru:

Jovana Popovića bb

Telefon/fax: 025 434-059

Poštivana čeljadi,

Ko zna koji krug izborni dogovora i natezanja, razna poskupljenja, s razlogom i brez nje, evro koji skače svaki dan, sušna godina i ko zna koje sve nevolje koje nas prate svaki dan, brišu osmih s lica i oni najuporniji optimista.

A onda je došla Dužionica u Somboru i na njoj povorka risara. Ove godine i duža, i, po godinama učesnika nikad mlađa i lipša. Bila je milina gledat sva ta mlada lica puna prazničnog sjaja i nacionalnog ponosa.

Bila je to povorka bunjevačke budućnosti u Somboru i oni koji će nastaviti jednu, tako lipu, i dugačku tradiciju. Zato, i kad je najteže, uvijek ima razloga za optimizam i nadu da, ipak, drugačije i bolje sutra čeka sve nas.

Strana 4

Strana 5

Strana 7

Strana 8

Strana 12-13

Strana 18-20

Sadržaj

4	Subotica konačno dobila vlast
5	Četri godine za konsolidaciju
6	Korak više u borbi za prava Bunjevaca
7	Obrazovanje za budućnost
8	Kvalitetom privlače kvantitet
9	Težina kruva
10	Misto med najboljima
12-13	Dužionica – „Dužionica 2012“
18-20	Znanjom do prava
29	U sprintericama olimpijke

CIP - Каталогизacija u publikaciji Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE novine: informativno - političko glasilo / glavni i odgovorni urednik Suzana Kujundžić - Ostojić. - 1998-2004: God. 1. br. 1 (2005). - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004: 2005. - Ilustr.: 30 cm Mesečno

ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u misecu donese „Bunjevačke novine“ pritplatite se na nji. Godišnja pritplata je 600 dinara (sa ptt troškovima).

Platit možete na naš tekući račun: 335-16082-21 (Razvojna banka Vojvodine) sa naznakom za pritplatu.

Godišnja pritplata za inostranstvo je 20 evra.

Platit možete na naš devizni račun: IBAN: RS3533500000008111392; SWIFT: RBVORS22 sa naznakom za pritplatu (Razvojna banka Vojvodine).

Posli uplate nazovite nas, kako bi upisali vašu kućnu adresu: 024 523-505

MODEST DULIĆ IZABRAN ZA GRADONAČELNIKA SUBOTICE

Subotica konačno dobila vlast

• U koaliciji koja je na vlasti u Subotici nalaze se i predstavnici bujevački politički partija, Mirko Bajić, Branko Pokorni i Srđan Evetović • Široka koalicija okupila predstavnike svi nacionalni zajednica • Bajić izabran za pomoćnika predsjednice Skupštine Subotice

Glavovima 50 od ukupno 58 odbornika koji su bili prisutni na Skupštini Subotice 10. jula, **Modest Dulić** je izabran za novog gradonačelnika Subotice. Dulić je tako dobio podršku široke koalicije, u kojoj se nalaze i predstavnici srpske, mađarske, hrvatske, ali i bunjevačke nacionalne zajednice, baš kako bi u višenacionalnoj sridini i tribalo bit.

– Pripala mi je velika čast i obaveza. Moj izbor je dogovor više stranaka, koje su imale i dobrih i loših perioda, ali nas je sve spojila ideja da razvijamo ovaj grad. Dogovorili smo široku koaliciju i drago mi je što sam na čelu jednog snažnog tima koji uživa podršku velikog broja odbornika u Skupštini – kazao je Modest

Pune klupe Skupštine u Subotici

Dulić u svom prvom obraćanju.

Izabrani su i novi članovi Gradskog vića Subotice. Tako će Modest Dulić bit zadužen i za komunalna pitanja, **Blaško Stantić** je

zaminik gradonačelnika zadužen za privredu i ruralni razvoj, **Etela Jerinkić** za obrazovanje, **Marta Dobo** za međunarodnu i regionalnu saradnju, **Dragi Vučković** za investicije, **Miloš Nikolić** za kulturu, **Nemanja Simović** za sport, **Oto Buš** za informisanje, **Šime Ostrogonac** za poljoprivredu, **Vjekoslav Ostrogonac** za omladinu i turizam i **Atila Čengeri** za zdravstvo, socijalu i zaštitu životne sridine.

Prija izbora gradonačelnika i članova Gradskog vića izabrani su novi organi Skupštine Subotice. Nova pridsidnica Skupštine Subotice je **Marija Kern Šolja**, zaminik pridsidnika Skupštine je **Veljko Vojnić**, **Đula Ladocki** je sekretar Skupštine, dok su pomoćnici pridsidnice Skupštine **Mirko Bajić** i **Tomislav Veljković**.

Konačno, rišavanju pitanja političke vlasti u Subotici prithodio je koalicioni sporazum koji je potpisan 4. jula, a potpisali su ga predstavnici Demokratske stranke, Saveza vojvođanski Mađara, Lige socijaldemokrata Vojvodine, Liberalno demokratske partije, Demokratske stranke Srbije, Socijalističke partije Srbije, Saveza bačkih Bunjevaca i Bunjevačke stranke. Platforma zajedničkog dilovanja uobličena je u programsku deklaraciju „Subotica – grad sigurne budućnosti”.

Ono što Bunjencima bar možda mož dat naznaku „cigurne budućnosti” jeste da su sva tri poslanika (Mirko Bajić i Branko Pokorni i Srđan Evetović s liste Bunjevačke stranke) dio aktuelne vlasti u Subotici. **N. Stantić**

Primopridaja: bivši i nov gradonačelnik Saša Vučinić i Modest Dulić

BUNJEVAČKA STRANKA VOJVODINE DOBILA NOVOG PRIDSIDNIKA

Četri godine za konsolidaciju

• Pridstoji period u kojem bi Bunjevačka stranka Vojvodine trebala da se osveži, podmladi i obogati novim programima, a prvi korak na tom putu je prilazak Aleksandra Matkovića s mesta podpridsidnika na mesto pridsidnika stranke • Završetkom izbora završena i koaliciona obaveza s Ujedinjenim regionima Srbije, a u BSV-u ističu da su spremni za saradnju sa svim političkim opcijama koje mogu pomoć Bunjevcima

Kako se to moglo i naslutiti na prithodnoj konferenciji za novinare kad je na mesto podpridsidnika Bunjevačke stranke Vojvodine izabran Aleksandar Matković, a pridsidnik Branko Franciškić se požalio na zdravstvene probleme, došlo je do promine na čelu ove partije. Naime, Aleksandar Matković je ubrzo s pozicije podpridsidnika prišao na čelo Bunjevačke stranke Vojvodine.

– Bilo je dosta dogovora oko podmlađivanja stranke, uvođenja novi kadrova, a s druge strane je narušeno zdravstveno stanje dosadašnjeg pridsidnika Branka Franciškića upućivalo na ovo. Ovo je moje prvo političko angažovanje. Član sam Bunjevačkog nacionalnog savita i Izvršnog odbora BNS-a, a kako sam ositio potrebu da se angažujem u radu u stonom tenisu, tako sam ositio potrebu da se angažujem u politici bunjevačke nacionalne manjine i da pružim maksimum i na ovom polju – divani Aleksandar Matković za „Bunjevačke novine“.

Zbog čega ste dosad čekali da se počnete baviti politikom, i dal je bilo ideja da se možda napravi nova politička stranka s bunjevačkim imenom?

– Tek sam se u posljednje dvije godine više angažovao po pitanju nacionalne pripadnosti i jednostavno sam osio da možem dati još više. Jeste, bilo je i ideja da se osnuje nova politička partija, ali smatram da su i ove tri tušta za bunjevački korpus, a četvrta bi bila tek priviše. Moram kazati

da imamo tvrdnju i ozbiljnu saradnju s Bunjevačkom strankom, zajedno radimo po pitanju Bunjevaca, zajedno se borimo za ono što Bunjevcima treba, prije svega ništa više nego što druge nacionalne manjine već imaju. Nadam se da ćemo i s trećom bunjevačkom političkom strankom, Savezom bačkih Bunjevaca, naći zajednički jezik kad je riječ o borbi za prava Bunjevaca.

Na lokalne izbore u Subotici išli ste kao dio liste Lige socijaldemokrata Vojvodine, sad ste pridsidnik Bunjevačke stranke Vojvodine koja je bila u koaliciji s Ujedinjenim regionima Srbije. Običan svijet će se lako zbunit svim ovim partijama.

– Definitivno sam član Bunjevačke stranke Vojvodine i njezin pridsidnik. Na lokalnim izborima sam učestvovao na listi LSV-a, ali kao nezavisni kandidat, isprid Bunjevačke matice, čiji sam član. Matica i LSV su sklopili ugovor o podršci, dobro je što je LSV u pokrajinskoj vlasti i to baš kroz resor kulture i informisanja, jer smo priko nje u mogućnosti da lakše dođemo do ostvarivanja prava.

– Definitivno sam član Bunjevačke stranke Vojvodine i njezin pridsidnik. Na lokalnim izborima sam učestvovao na listi LSV-a, ali kao nezavisni kandidat, isprid Bunjevačke matice, čiji sam član. Matica i LSV su sklopili ugovor o podršci, dobro je što je LSV u pokrajinskoj vlasti i to baš kroz resor kulture i informisanja, jer smo priko nje u mogućnosti da lakše dođemo do ostvarivanja prava.

Aleksandar Matković

istovrimeno i traju dogovori da priuzmem jednu ozbiljnu izvršnu funkciju u varoši, što bi se kosilo s tim da budem i odbornik. Sporazum Matice i LSV ostaje i ide dalje u pravcu rješavanja.

Šta je s Ujedinjenim regionima Srbije čiji je Bunjevačka stranka Vojvodine bila koalicioni partner?

– BSV je s URS-om imao koalicioni dogovor prije izbora. No, kako izbori nisu doneli ništa URS-u, tako nije bilo ništa od realizacije obaveza prema BSV-u. Završetkom izbora završena je i koaliciona obaveza Bunjevačke stranke Vojvodine i Ujedinjeni regiona Srbije. Mi, naravno, ostajemo otvoreni za saradnju sa svim drugim strankama koje bi mogle doneti boljitak bunjevačkom narodu.

Kaka je situacija sa Somborom?

Očel se ispoštivati sporazum Matice i LSV-a koji bi upravo vama tribo obezbijediti mandat u lokalnom parlamentu?

– Postojala je opcija da ja budem jedan od odbornika, prema potpisanim sporazumom. No, ovog momenta još nije došlo do pristojavanja, ali

Ujedinjeni regionu Srbije su prošli u somborski parlament, očel u njemu biti i Bunjevaca?

– Jeste, URS je u somborskom parlamentu, a koliko znam, treba da bude pomirana na listama u skladu sa sporazumom BSV-a i URS-a, a jedan odbornički mandat bi trebalo da pripadne Mariji Šamu, članici Bunjevačke stranke Vojvodine.

Prošli izbori nisu bili dobri za Bunjevačku stranku Vojvodine, novi su daleko, pa se postavlja pitanje šta će se raditi da se ne ponovi loš izborni rezultat?

– Ušao sam u BSV pošteno, nakon završeni izbora. Imamo prid sobom četiri godine da se stranka konsoliduje, da se podmladi, promovišu nove akcije i programi. Bunjevačka stranka Vojvodine je ozbiljna politička partija, imamo svoje strukture, nećemo se voditi za pojedinačnim interesima, nego interesom čitave nacionalne zajednice.

Savez bačkih Bunjevaca i Bunjevačka stranka su na prošlim izborima išle samostalno i došle do solidni rezultata. Dal i od Bunjevačke stranke Vojvodine možemo očekivati više izborne samostalnosti?

– Ovo je svakako dobro pitanje. Bunjevci su specifičan narod koji svoje ne daju, a tuđe neće. Vidi se to i na primeru Bunjevačke stranke koja je, iako je osnovana tik pred izbore, dosta dobila baš zbog bunjevačkog imena. To je jasan putokaz i za našu stranku – dodo je na kraju Aleksandar Matković, pridsidnik Bunjevačke stranke Vojvodine.

N. Stantić

MISIJA ZA MONITORING EVROPSKE KOMISIJE POSITILA BUNJEVAČKI NACIONALNI SAVIT

Korak više u borbi za prava Bunjevaca

Sastanak predstavnika Misije za monitoring Evropske komisije i predstavnika Bunjevačkog nacionalnog savita

Misija za monitoring Evropske komisije boravila je od 9. do 13. jula u Srbiji, a tokom svog boravka imala je zadatak da sastavi izveštaj o stanju nacionalni manjina u Srbiji, koji će potom bit dostavljen Evropskom parlamentu. Tako je i delegacija Bunjevačkog nacionalnog savita ugodila predstavnike ovog tita i dala njim podatke o položaju Bunjevaca u Srbiji.

– Iskoristili smo ovu priliku da kažemo više o mistu i položaju bunjevačke nacionalne manjine u Srbiji, te argumentovano odgovorimo na više pitanja koja su interesovala predstavnike Misije za monitoring, počev od usklađenosti sa obavezama iz međunarodnog sporazuma, u povelji o jezicima, specifičnim odredbama Statuta Vojvodine, o popisu i

priprekama na koje smo nailazili prilikom popisa. Posebno smo se osvrnili na probleme kad je hrvatska nacionalna zajednica slala pisma na kućne adrese, o čemu smo obavistili zastupnika za privatnost podataka u Srbiji – divani Branko Pokornić, pridsidnik Bunjevačkog nacionalnog savita.

Naravno, bilo je riči o funkcionisanju Bunjevačkog nacionalnog savita, a poseban akcenat je stavljen na pitanje finansiranja rada u kulturi.

– Obavistili smo ji o tom koliko smo dobili sridstava, koje smo projekte podneli i divanili o načinu njeve realizacije.

Možda je najbitniji dio bio onaj u kojem se divanilo o važnim procesima koji kod Bunjevaca još uvijek traju.

– Divanili smo o položaju ma-

njinski zajednica u odnosu na Republiku, o oblasti informisanja, upotrebe jezika i pisma. Posebnu pažnju smo obratili na obrazovanje na sopstvenom jeziku, na standardizaciju i probleme na koje smo naišli. I drugim manjinama koje nemaje standardizovan jezik priznat je maternji jezik, dok je kod Bunjevaca jedino priznat samo bunjevački govor.

Sem jezičke diskriminacije, delegacija Bunjevačkog nacionalnog savita obratila je gostima pažnju na konstantne pokušaje otimanja nematerijalnog kulturnog blaga.

– Svakako da smo diskrimisani po pitanju jezika, al i po pitanju prisvajanja naši nacionalni vridnosti od drugi nacionalni zajednica. Uzimaje nam našu kulturnu baštinu, Dužijancu, pravi

• *Zadatak Misije za monitoring bio je da sasluša predstavnike nacionalni manjina u Srbiji, te da o njevom položaju sastavi izveštaj koji će bit dostavljen Evropskom parlamentu* • *U Bunjevačkom nacionalnom savitu upozorili da se i dalje nastavlja svojtanje bunjevačkog nematerijalnog kulturnog nasliđa*

se Festival bunjevački pisama, svojtaje nam istorijske ličnosti, minjaje istorijske činjenice – naglasio je Pokornić.

Na kraju je goste interesovalo pitanje izborni zakona, na što su predstavnici BNS-a odgovorili da je skoro nemoguće priko izbora doć do republičkog el pokrajinskog parlamenta, te da su se Bunjevci jedino u lokalnom parlamentu uspjili izborit za svoje pozicije.

Nakon sat i petnajst minuta, koliko je trajao razgovor, gosti iz Misije za monitoring su napuštili Bunjevački nacionalni savit s obavezom da sastave izveštaj o onim što su čuli. Na pitanje koliko ovaj i slični izveštaji zaista mogu pomoć bunjevačkoj nacionalnoj manjini u Srbiji, Pokornić je odgovorio.

– Svakako da su i ovaki izveštaji važni. Cio proces koji se tiče položaja bunjevačke nacionalne manjine teče sporo, al se polagano popravlja, gledajuć na period od prije 5-6 godina. Svake godine ostvarimo jedan korak više, pridemo po jednu stepenicu, idemo ka tom da bunjevačka nacionalna zajednica konačno zauzme misto koje joj pripada i da konačno bude priznata i od oni koji nas još uvijek ne priznaju i svojtaje ono što je naše – naglasio je Pokornić na kraju.

N. Stantić

ZA PRAVEDNO I JEDNAKOPRAVNO ŠKULOVANJE BUNJEVACA

Obrazovanje za budućnost

Prof. dr Etela Jerinkić, na pridlog SPS-a, novi je član Gradskog vića za obrazovanje u Subotici. Ovaj intervju smo obavili s njom dvojako, i ko s osobom zaduženom za napridak obrazovanja u našoj varoši i ko s članom Bunjevačkog nacionalnog savita.

Kako vidite obrazovanje danas u Republici Srbiji, uopšte?

– **Obrazovanje u Republici Srbiji deli sudbinu društva u celini, a to znači ekonomsku i svaku drugu krizu koje jedna drugu uslovljavaju i pojačavaju.** Izdvajanja za obrazovanje su ispod evropskog proseka. U obrazovnom sistemu je izražena suprotnost između kratkoročnih ekonomskih interesa na jednoj strani i dugoročne, razvojne misije obrazovanja na drugoj strani. Ten-

BIOGRAFIJA

Etela Jerinkić je rođena 8. 11. 1955. godine u Subotici. Diplomirala je na Ekonomskom fakultetu u Subotici 1978. godine, a magistrirala na društveno-ekonomskom smeru Pravnog fakulteta u Beogradu 1982. godine. Doktorirala je na istom fakultetu 1991. godine.

Od 1981. godine radila je na Pedagoškoj akademiji u Subotici ko profesor za ekonomsku grupu predmeta, a od 1994. godine do 2002. godine je direktor Više škole za obrazovanje vaspitača u Subotici. Do 2005. godine radi ko profesor u istoj visokoškolskoj ustanovi, a od 2005. godine ko docent na Megatrend univerzitetu. Od 2008. radi na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu ko vanredni profesor. Tokom pedagoškog rada član je mnogi komisija i mentor pri izradi diplomski radova. Govori srpski, mađarski i nemački, a služi se i engleskom jezikom. Udata je i majka dvoje dece.

zije koje su rezultat navedenog antagonizma jedna su od najvećih prepreka valjanom razvoju sistema obrazovanja. Bilo je mnogo reformi obrazovanja u Srbiji, ali su one bile uvek parcijalnog karaktera.

Kako ste stanje u oblasti obrazovanja u Subotici ste zatekli i šta želite u toj oblasti prominit i doprineti svojim radom?

– Subotica ima dugu tradiciju u obrazovanju i najmanji broj nepismenih ljudi u Srbiji, zahvaljujući pre svega velikom broju srednjih škola, visokih škola i fakulteta. Međutim, to ne znači da je stanje idealno. To je na primer nestručna zastupljenost nastavnika koji predaju matematiku, fiziku, muzičko itd. Tu je zatim problem opadanja broja dece koja se upisuju u prvi razred osnovne škole. Broj prvaka 2009. godine je bio 1542 učenika, a ove godine je upisano 1269 učenika u prve razrede osnovnih škola. Izaziti depopulacioni trendovi izazivaju pojavu tehnoloških viškova, povećavaju nezaposlenost u redovima prosvetnih radnika i sve ostale neželjene pojave koje pojačavaju ekonomsku i društvenu krizu.

– Zatim, prisutni su problemi i u rukovođenju i upravljanju školama i naravno neizostavni problemi finansijske prirode.

– Svojim radom bih želela doprineti podizanju stvaralačkih i proizvodnih kvaliteta ljudskih resursa, dati doprinos pravdom i jednakopravnom obrazovanju, razvoju i poštovanju ravnopravnosti, tolerancije i uvažavanju različitosti.

Još od vremena Mije Mandića starijeg, Bunjevci na ovoj funkciji vezanoj za obrazovanje, nisu imali nikog. Poznato je da je bunjevačka

zajednica imala i ima puno problema u oblasti obrazovanja. Kako ove probleme vidite Vi, pošto ste i član BNS-a?

– Poznato je da je do 1922. godine bilo 120 bunjevačkih škola. Nažalost, svedoci smo da je ostvaren diskontinuitet, te da se danas nastava iz predmeta: Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture i sekcija: Negovanje bunjevačke kulturne baštine izvodi samo u petnaestak osnovnih škola. Da bi se stanje popravilo neophodno je omogućiti da se formiraju mešovite grupe od I do IV razreda odnosno, od V do VIII razreda osnovne škole, kao i da se omogući da jedan predavač predaje izborni predmet „Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture“ u više škola. Takođe je na nedavno održanom sastanku Koordinacije nacionalnih saveta Republike Srbije predloženo da se učenicima koji se opredele za izborni predmet „Od igre do računara“, Domaćinstvo ili Čuvari prirode, omogući da istovremeno pohađaju i izborni predmet „Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture“.

U protekli pet godina, koliko se uči bunjevački govor s elementima nacionalne kulture, bilo je i taki direktora škola koji su na razne načine opstruisali uvođenje ovog predmeta u svoje škole. Koliko se ovakoj pedagoški neprofesionalnoj praksi mož stat na kraj?

– Izborni predmet „Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture“ uveden je školske 2007/2008 godine, međutim još uvek postoji samoinicijativno tumačenje rukovodstva pojedinih škola u određivanju statusa navedenog predmeta, tako da ga prevode u fakultativni.

Prof. dr Etela Jerinkić

– Ali, i pored takve opstruirajuće prakse od strane uprava pojedinih škola broj dece koja se opredeljuju za „Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture“ je u stalnom porastu. Tako je školske 2007/2008 godine 81 dete pohađalo ovaj predmet, 2008/2009 godine 138 dece, 2009/2010 godine 171 dete, 2010/2011 godine 248 dece, a 2011/2012 godine 272 dece.

– U pružanju usluga obrazovanja zabranjeno je diskriminatorno postupanje, otežavanje ili uskraćivanje mogućnosti praćenja nastave ili učešća u drugim vaspitno-obrazovnim aktivnostima ili nejednako postupanje na otvoren ili prikriven način. Zakon o zabrani diskriminacije je tu vrlo jasan i predviđene su sankcije za diskriminatorno postupanje u pružanju usluga obrazovanja.

Kako vidite obrazovanje Bunjevaca u budućnosti?

– Smatram da obrazovanje Bunjevaca ima budućnost, pogotovu što se održalo i u ovako teškim i nenaklonjenim okolnostima. Bunjevci su jedan vredan, stvaralački i kreativan narod sa dugom tradicijom i istorijom, te ne vidim razloga za bojazan u pogledu obrazovanja budućih naraštaja. S. Kujundžić Ostojić

IZ GODINE U GODINU RASTE BROJ DICE KOJA UČE BUNJEVAČKI GOVOR S ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Kvalitetom privlače kvantitet

♦ Na savremen način pridaju o tradiciji, a taj način se pokazuje ko pravi magnet za školarce ♦ Stručno i kreativno osoblje zaslužno za konstatno povećanje broja djece koja uče bunjevački

Kako divani Mirjana Savanov, pridsidnica Odbora za obrazovanje u Bunjevačkom nacionalnom savitu i pridsidnica Aktiva učitelja Bunjevačkog govora s elementima nacionalne kulture, tendencija je da se svake godine povećava broj djece koja uče bunjevački u školama se povećava.

– Za bunjevačku zajednicu je od izuzetnog značaja to što je u osnovne škole uveden predmet Bunjevački govor s elementima nacionalne kulture i to za svi osam razreda. Ovaj izborni predmet je namijenjen svojoj bunjevačkoj dici, ali i onoj koja su zainteresovani da se upoznaju s tradicijom, kulturom, običajima i govorom Bunjevaca. Upravo nam je praksa iz prijašnjih pet godina pokazala da ima dosta djece druge nacionalne pripadnosti. Takođe, praksa pokazuje da ono djece koje jedared izabere ovaj predmet, do kraja školovanja, bez ikakvi pritiska, ne minja izbor – divani Mirjana Savanov.

Mirjana Savanov

Ono što je svakako veliki plus u dačkom izboru jeste nastavni ka-

Sve je više djece koja uče Bunjevački govor s elementima nacionalne kulture

dar koji je jedan od najzaslužniji za tendenciju povećanja.

– Naš aktivni čini izuzetno kvalitetan i stručan kadar, a uloženo je tušta znanja i kreativnosti, pa se na časovima radi i više od očekivanog. Trudimo se da tradiciju predstavimo kroz savremene nastavne metode i sridstva, a taj spoj očigledno daje rezultate. To je u stvari ono što privlači i motiviše učenike. Ponavljam, svake školske godine se broj učenika povećava, a to je najbolji pokazatelj da dobro radimo.

Prošle školske godine nastava Bunjevačkog govora s elementima nacionalne kulture pohađalo je 272 učenika u deset osnovnih škola, a očekiva se još veći broj na jesen. Konačna brojka bi trebala biti poznata polovinom septembra, kad se završi anketiranje učenika.

Naravno, problema uvijek ima, pa tako i oko organizacije nastave.

– U bunjevačkoj zajednici na

polju obrazovanja ima veći i manji problema. Cigurno je da nam fale udžbenici, a to od nastavnika zahtijeva više pripreme za časove. Imamo već dosta bogatu kolekciju nastavnih sridstava, a željno očekivamo udžbenike koji će pomoći da nastava bude još bolja i sadržajnije. Takođe, bunjevački je zvanično još uvijek samo govor, a ne jezik. Postoji nada, i radi se na tom, da bunjevački zaživi kao jezik. Imamo pravo biti ravnopravni sa svim ostalim nacionalnim zajednicama. Cigurno je da ćemo dobijanjem statusa bunjevačkog jezika još napredovati, jer ima i dalje oni koji nas primaju s rezervom.

Problema ima i s pojedinim školama u kojima još uvijek nema mogućnosti da se čuje bunjevački rič.

– S direktorima u kojima se pridaje Bunjevački govor s elementima nacionalne kulture imamo odličnu saradnju. No, u

još nekoliko škola ne uspijemo da okupimo grupu djece, ne zato što nema zainteresovani učenika, nego zbog toga što se bunjevački i dalje zanemaruje ili ne predstavlja u pravom svjetlu. Nadam se da će i to biti prošlost, jer živimo u 21. vijeku, kad moramo naučiti da prihvatimo da smo različiti, a da živimo zajedno.

Mirjana Savanov je na kraju još jedared pozvala roditelje i djece da se upišu na Bunjevački govor s elementima nacionalne kulture, te dodala:

– Imamo našu lipu kulturu, običaje i tradiciju. Tradicija nam je toliko lipa da niki čak dozvoljava sebi da svojataje naše običaje, a to samo govori koliko su oni lipi. Nadam se da ćemo u skorijoj budućnosti mi, Bunjevci, konačno dobiti mjesto koje nam i pripada – kazala je na kraju divana Mirjana Savanov.

N. Stantić

KAKO SE KADGOD ZARAĐIVO GODIŠNJI KRUV

Težina kruva

Perica Tikvicki i Emera Poljaković

Uvrime oko Velike Gospojine kad se na severu Bačke proslavlja Dužijanica, ko završetak žetveni svečanosti, podsitimo se i na težinu kadgodašnjeg života, u kojem su se čeljad paštrila da zarade godišnji kruv. On se zarađivo u risu, pa je čovik moro bit zdravo vridan, voljan i požrtvovan, kako bi po najvručem vrimenu po cio dan kosio. Ništa to ni danas nije strano, mlika je ista i drugčija. Ko i kadgod i danas se na njivu kreće rano ujutru. Međutim, kadgod su se prvo plela uža, otkovale i naoštrile kose i namiščo prlj. Kako bi svit mogo cio dan radit ovaj težak poso, uslidio bi ručak, a tu se našo kruv, slanina, kiseln, luk, paradička, paprika.

U čast stari vrimenta, svake godine postoji prilika da se vidi i da se svit malo podsiti na ris. Tako je i ove godine, u sklopu proslave „Dužijance“, prikazan način na koji su naši Bunjevci radili ris. U sklopu Takmičenja risara, učesnici su se okupili na salašu Martina Gabrića, na Gornjem Verušiću, kako bi svitu pokazali svoje umiče u košenju žita. Rano ujutru, još za vlage, ispleli su uža, a posli ručka na njivi, latili su se posla. Oko tridest risars-

ki parova iz Srbije i okruženja učestvovalo je na ovogodišnjem Takmičenju risara, al su prve nagrade ipak osvojili naši Subotičani. Tako je prvo mesto odno par, koji je već svima dobro poznat, **Stipan Kujundžić i Ruža Juhas**. Drugo mesto pripalo je malo mlađem paru, **Mariju Duliću i Suzani Kovačević**, dok je zasluženo treće mesto očlo u ruke **Perice Tikvickog i Emere Poljaković**.

Risom poso još uvijek nije bio gotov. Tribalo je krstine i unet na salaš, a positoci su imali priliku vidit i vršidbu na starim mašinama, samorukovetačice i samovezačice s traktorskom i konjskom vučom.

Te vrile subote, posli obavljenog posla, pored sadiveni krstina, divanili smo s jednim od risarski parova, Pericom Tikvickim i Emerom Poljaković.

– **Stvarno se divim našim didama, koji su kadgod na ovaki način podmirivali svoje godišnje potrebe za žito. Mi se danas samo tradicionalno prisićamo ovog posla dok se kadgod on radio svake godine i na dobrim većim površinama** – kazo je trećeplosirani, Perica Tikvicki, pa dodo.

– **Ni ovo žito nije ko kadgod.**

Dobar risarski ručak za težak poso

Slama je ko trska, zdravo puca i teško je radit s njom, al ko risar se trudim da poso obavim što bolje, jel bi inače risaruša zdravo morala da se muči.

Dalje smo divan nastavili s risarušom, Emerom Poljaković, koja je i sama kadgod radila ris.

– **Ris sam kadgod radila po pet nedilja, na dva i po para. To znači da nas je bilo petero, dvojica kose, dvoje rukovetaje, a jedan ide i veže. Kad bi se sve pokosilo, skupila se mršavina i sadilo u krstine, onda bi došla kola, pa bi se sve to odnelo na salaš i sadilo u kamare, koja bi se oborala.**

Ni jedan poso nije lak, al je ris poseban. Dal možda zbog tog što je značio opstanak familije do godine, el možda zbog tog što se danas više ne radi. Bilo kako bilo, danas bi tribalo zdravo tušta risara da pokose sve te silne njive pod žitom, posebno kad se uzme u obzir koliko jedan par mož uradit na dan.

– **Znali smo uradit lanac na**

dan, ako žito dobro stoji i ako nije povaljano. Al bome se radilo po cio dan, jel koliko uradiš toliko ćeš zaradit, pa smo se trudili da poradimo što smo više mogli – kazala je na kraju Emera Poljaković.

Po svršetku risa, risaruše bi od novog žita oplele vinac i metnile ga glavnom risaru na šešir. Tako zakičen dovo bi svoju bandu kod gazde na salaš, di bi kazo koliki su poso uradili, a gazdarica bi ji poškropila čistom vodom, kako bi i žito bilo tako čisto. Tu, na salašu, nastala bi dužijanica, veselje koje je uslidilo po svršetku i ovog posla. Sa salaša se ovaj običaj raširio, a danas ga proslavlja i druge nacionalne zajednice. Od 1911. godine ide se i na zafalu Bogu, a od prija skoro deset godina Dužijancu proslavlja i Bunjevački nacionalni savit, ko jedan od četiri nacionalna praznika Bunjevaca, i to onako kako je red, na Veliku Gospojinu, 15. avgusta.

N. Nimčević

BUNJEVAČKI KULTURNI CENTAR „SUBOTICA” TRADICIONALNO
BORAVIO U BUGARSKOJ

Misto med najboljima

Deseti festival bio je revijalnog karaktera, okupio je najbolje učesnike s prithodni devet, a med njima je bio i BKC „Subotica”

Pridstavnici Bunjevačkog kulturnog centra „Subotica” na festivalu u Bugarskoj

Bunjevački kulturni centar „Subotica” i ovog juna je nastupio na međunarodnom festivalu folkloru u mistu Primorsko u Bugarskoj. Rič je o desetom festivalu, a i jubilarni festival je proteku u zapaženom nastupu na obali Crnog Mora.

– Svake godine, krajom juna, u varoši Primorsko u Bugarskoj održava se festival folkora. Prija je bio festival za učešće zemalja s Balkana, a prije nekoliko go-

dina on je dobio i epitet evropskog festivala. Iza njega stoje Ministarstvo za kulturu Republike Bugarske, Fondacija Evropa, varoš Primorsko i firma „Mediniks” – istako je Miroslav Vojnić Hajduk – Marača, umitnički rukovodioc BKC „Subotica”.

Deseti jubilarni folklorni festival je bio poseban, okupio je najbolje, a bio je revijalnog karaktera.

– Upravo tako, na desetom festivalu su učestvovali izabrani ansambli s prithodni devet festivala. Ako znamo da je na svakom od ti devet festivala učestvovalo otprilike po 40 ansambala, onda je jasno da nije bilo lako stigniti bit izabran za deseti. Velika je čast to što smo i mi iz BKC „Subotica” bili med izabranima, a ukazana nam je velika čast i kad su organizatori kazli da doprinosimo podizanju nivoa kvaliteta i popularnosti, te da su naši članovi zapaženi, kako na sceni, tako izvan nje – objasnio je Vojnić Hajduk.

Kako je istako Miroslav Vojnić

Hajduk, sve je i ovog puta funkcionisalo na najbolji način, što je potvrda da su organizatori i ovaj put mislili na sve. Kake su vaše impresije?

– Pridsidnik festivala je i dalje profesor dr Ivan Todorov, doajen bugarskog, evropskog pa i svitskog folkloru. Zadovoljstvo je bilo vidit čovika od 87 godina kako rukovodi, aktivno učestvuje, pa čak i demonstrira određene korake i lično vodi probu profesionalnog Akademskog folklornog ansambla iz Sofije. Takođe, bila je tu i Irina Janakijeva, pridsidnica Fondacije Evrope, koja se potrudila da sve protekne u najboljem redu, iako je prisutno bilo oko 1.400 gostivi iz 30-tak zemalja. Ne smi se zaboravit ni doprinos Maksima Petrova Antinogentova, iz firme „Mediniks”, koji je bio taj koji je dočekao i ispratio sve goste, a moram se pofalit da je samo u našem slučaju napravio presedan. Naime, ušo je u naš autous, lično nas je ispratio i zafalio nam se s

porukom da mi više ne moramo dobijat pozive, neg da dolazimo dok god festival traje. To je svakako velika čast, ako se zna da na ovaj festival dolaze najbolji iz Bugarske, Rusije, Ukrajine, Gruzije...

Folklorna sekcija BKC „Subotica” je tradicionalno bila med najzapaženijim učesnicima, stigle su i diplome za još jedan nastup.

– Jeste, trudili smo se da što dostojnije predstavimo Suboticu, Vojvodinu i Srbiju, a igrali smo pod srpskom i bunjevačkom zastavom. Bilo nas je 43 iz BKC „Subotica”, a imali smo goste iz Baje i Kačmara. Moram se zafalit i Marku Marijanušiću, vođi puta, koji je dosta pomogo, učestvovo je na sastancima, u žiriju, a ja sam bio u prilici da više vrimenta provedem s ansamblom, što je bilo korisno, jel smo krenili s novim orkestrom, pa je svaka proba bila značajna – dodo je Miroslav Vojnić Hajduk Marača na kraju.

N. Nimčević

IZBOR ZA MIS

Kako je istako Miroslav Vojnić Hajduk – Marača, nije samo folklor bio u centru pažnje.

– Ovo jeste festival folkloru, al nije bitno igranje, neg opšti utisak koji se ostavlja i van pozornice, al i na drugim raznim takmičenjima. Tako je svake godine zapaženo takmičenje za mis i mini mis festivala, a tom prilikom se cure pridstave u narodnoj nošnji, te se pridstave sa kakim svojim talentom.

ODRŽANA DUŽIJANCA U MESNOJ ZAJEDNICI „KELEBIJA” Praznik za sve stanovnike

BKC-u „Subotica” ovo nije prvi put da sarađiva s MZ „Kelebija”. Ovo je pravi primer kako treba da izgleda i ona velika gradska Dužijanica

Na Kelebiji zajedno slave sve običaje

U Mesnoj zajednici „Kelebija” je u subotu, 21. jula, održana Dužijanica, proslava kojom je obiluzen kraj žetve, kraj teškog posla koji donosi kruv.

– Ovo je prvi put da u MZ „Kelebija” organizujemo Dužijancu, a nadam se ne i poslidnji. Trudimo se da u MZ „Kelebija” slavimo nacionalne praznike svih naroda koji tu žive. Želimo da svima pružimo tu mogućnost, a da se zajedno družimo, jer ako se zatvorimo u kuću, napravimo barijere oko sebe, onda ne možemo napredovati – kazo je Peter Blau, pridsidnik Skupštine MZ „Kelebija”.

Najlipši par Dužijance na Kelebiji, Silviju Futo i Darka Barjak-tara, primio je Antal Huber.

– Završena je žetva, najteži posao u zemljoradnji, pa je red i da se proslavi malo. Velika mi je čast što sam bio domaćin Dužijance, ali i domaćin bandašu i bandašici – istako je Huber.

Suorganizator Dužijance na Kelebiji bio je Bunjevački kulturni centar „Subotica”, a Miroslav Vojnić Hajduk Marača, umitnički ruko-

Bandaš i bandašica

vodilac, ističe da je ovo pravi primer kako treba radit.

– Ovo nije prvi put da sarađivamo s MZ „Kelebija”, imali smo prije tu ogranak, nadam se da ćemo od septembra imat ponovo. Ovo je pravi primer kako treba da izgleda i ona velika gradska Dužijanica. Dužijance jeste bunjevački običaj, al su ga poprimili svi koji se bave poljoprivredom i to mi u stvari danas ode proslav-žljamo. Ovo je mišovita sridina i prava prilika da se to i pokaže – dodo je Vojnić Hajduk. N. Nimčević

LITNJA ŠKULA FOLKLORA U BUNJEVAČKOJ KUĆI Zabavno i kreativno lito za mlade

Korak po korak do folkornog savršenstva

Tako je na nedavno održanoj sidnici UO UG „Bunjevačko kolo” i doneta odluka o osnivanju vake sekcije za čijeg je rukovodioca imenovan Antun Fratrić.

– U našoj Bunjevačkoj kući odlučili smo osnovat sekciju za početnike, prije svega za ducu koja još ne poznaju korake, pa će to bit prilika za sve one koji tokom ovog lita požele da se upoznaju s osnovama folkloru, da novo nauče i da se lipo družu.

Nakon davanja oglasa za, kako smo je nazvali „Malu litnu škulu folkloru i bunjevački igara”, javili su se mnogi iz različiti generacija.

– Interesantno je to da su se javljali mnogi odrasli koji su tili naučit korake i koreografije, onako kako se igra i kako se mož vidit na raznim smotrama... al o osnivanju ovake sekcije možda će biti govora na zimu. Sade pridnost imaje dica, i to prije svega zbog približavanja Dužionice.

– Moram s ponosom naglasit da je med, zaista, pravim početnicima koji su stariji osnovci i sridnoškulci a do sad se nikad

nisu bavili igranjem, već izabrano nekoliko parova koji će bit u ulozi risara na Dužionici 2012. I za ovo kratko vrime, a dosad smo imali oko šest proba, ovo je sasvim solidno znanje koje su oni pokazali.

Akcenat u učenju folkloru jeste na osnovnim koracima bunjevački igara, al naučice se i još po koja igra.

– Živimo u multinacionalnoj sridini i moramo znat igrat razne igre jel tako je uvik i na veseljima i igrankama. Pored bunjevački igara obavezno se igraju i valceri i čardaši, polke, razna kola... Tako da ću se potruditi da našim polaznicima prinesem i ta znanja.

Mala litnja škula folkloru je sve vrime otvorenog tipa, bresplatna je i mogu se priključit sva zainteresovana dica. Kako se planira, folklor-na škulica će radit do septembra miseca, dvaput nediljno.

– I na kraju, ko što obično i bi-va, naučena znanja prikazaćemo na nikoj prigodnoj tribini il družanju u našoj Bunjevačkoj kući.

R. Parčetić

SVEČANOST U SLAVU NOVOG ŽITA I KRUVA U SOMBORU JE OBILUŽILA SVRŠETAK ŽETVENI RADOVA

Dužionica – „Sombor 2012”

Prva bunjevačka Dužionica u organizaciji Bunjevačkog kola održana je 1921. godine. Ovogodišnja svečanost u somborskoj varoši obilježava se trinaesti put zaredom od reosnivanja UG „Bunjevačko kolo”

Bandaš i bandašica u svečanoj povorki

Povorka okupila organizatore, učesnike i goste

Dužionica „Sombor 2012” obilježena je svečano, paradno i dostojanstveno. Već po tradiciji, okupljene goste i risare u ranim jutarnjim satima dočekali su domaćini u restoranu Fijaker, jednom od sinonima somborske varoši. Gosti iz Subotice, Bajmoka i Sonte najprije su zakitile risaruše nuz prijatne riči i čašicu dobrodošlice. Nikoliko lokalni, regionalni ko i televizija RTS ispratile su ovaj bunjevački običaj i već od jutarnji sati kamere su bile upućene na lipce fijakere i još lipče konje koji su ko svi dosadašnji Dužionica pripravili paradu fijakera u kojima su sidili mladi risari. Bunjevačke svile zašustile su sokacima na mladim curama i momcima koji su, osim domaćina iz Sombora, došli iz BKC „Subotica”, KUD-a „Bratstvo”, KUD-a „Aleksandrovo”, BKC „Bajmok”, KUD-a „Ivo Lola Ribar” iz Sonte i GKUD-a „Ravangrad”. Bandaš **Milan Matarić** dono je svoju bandašicu u bilom šlingu **Maju Lulić** na svečano uređenom i žitom zakićenom fijakeru.

U slavu kruva: Maja Lulić i Milan Matarić

Paradno na fijakerima risari su stigli prid crkvu Prisvetog Trojstva di je pod misom zafalnicom posvećen kruv od novog brašna. Nuz

zvuke bande dobri tamburaša „Đuvegija” razvilo je bunjevačko kolo na centralnom gradskom trgu, a potom, već po tradiciji, na fi-

jakerima se stiglo do Županije di je risare i goste primio gradonačelnik **Nemanja Delić** i pridsidnik skupštine **Siniša Lazić**. Svečanost pridaje posvećenog kruva otpočela je pismom „Bunjevačka vila” a potom je bandašica Maja Lulić pridala posvećen kruv koji je isičen i podiljen med gostima i risarima.

Završnu žetelačku svečanost svojim prisustvom uveličali su **Slaviša Grujić**, potpridsidnik pokrajinske vlade i sekretar Pokrajinskog sekretarijat za kulturu, gradonačelnik **Nemanja Delić**, pridsidnik BNS **Branko Pokornić**, pridsidnici bunjevački institucija-Bunjevačke Matice, Bunjevačkog informativnog centra, KUD-ova, pridsidnici somborskog „Kola srpskih sestara” i „Mađarske građanske kasine” ko i drugi prijatelji i sponzori ove svečanosti.

Nuz tamburaše mladi su se pokazali i ko dobri igrači a med somborskim risarušama mlada **Zorana Iđuški** osvidočila je da sem igranja razlija svoj talenat lipog pivanja. Zorana uči solo pivanje u mu-

Domaćini i gosti, Dejan Parčetić, pridsidnik UG „Bunjevačko kolo” i Branko Pokornić, pridsidnik BNS-a

PONOSNI RODITELJI

Ponosni roditelji bandaša i bandašice, Milana Matarica i Maje Lulić, ove godine su na poseban način ispratili svoju dicu. Tako su i Majin i Milanov bačo, obadba Ivica, svoju čerku i sina svečano pratili tokom Dužionice u svaki njev korak. Milanov bačo Ivica je, po sinovljevoj želji na fijakeru vozio svog sina Bandaša, a Majin bačo Ivica je svoju čerku bandašicu pratio kamerom, da ovaj značajni događaj ostane zabilužen i na filmsoj traki pa da ga Somborci mogu više puta vidit.

Lipota bunjevačke igre promovisana u centru Sombora

Nana i bačo

Zafala Bogu za krv

Bandašica pridaje krv Nemanji Deliću, gradonačelniku Sombora

zičkoj škuli „Petar Konjović” u Somboru, pa je gostima na Dužionici otpivala nekoliko pisama. I vesela bandašica Maja je nuz risaruše

zapivala bečarce na koje nisu ostali ravnodušni veseli gosti i domaćini.

Tog nediljnog posliopodna vrime

se izminilo, ko da su prošla dva-tri godišnja doba, al veselju nije smetalo ni malo vitra, pa ni kiše što je stvorilo malo friškog ajera nakon

litnje sparine. Zadovoljne vesele goste i domaćine ispratili su prve ulične sijalice.

R. Parčetić

MILAN MATARIĆ – BANDAŠ SOMBORSKE DUŽIONICE 2012

Biofarming i ljubav prema konjima

U porodici Matarić u takozvanom Bunjevačkom sokaku (Ulica Štrosmajerova) u Somboru, od vjeka se njuju dobri konji, fijakeri i velika ljubav prema ovim prepoznatljivim simbolima Sombora, što se u ovoj porodici prenosi s kolina na kolino

Milan je bio deran od 12 godina kad je prvi put sam na somborskoj Dužionici 2006. godine kočijašio i nosio risare. Bio je zacigurno najmlađi fijakerista-kočijaš. Možda tad i nije sanjao da će tako jednog lita, nakon više godina, sist al ne na mjesto kočijaša već na mjesto glavnog risara, bandaša somborske Dužionice.

– U našoj kući su se oduvijek držali i konji i krave, svinje, živina... tušta životinja ko na kakom salašu. Kako sam rasto nuz ta divna stvorenja tako je jačala i ta velika privrženost i ljubav prema njima. To me je, na neki

način, i uputilo na moje životno opredjeljenje.

Milan je svršeni veterinarski tehničar. Maturirao je ove godine i upisao Megatrent-biofarming i nada se da će za četiri godine imati diplomu inžinjera biofarminga.

– Planiram svojim novostečenim znanjima unaprijediti našu stočarsku proizvodnju. Prija mjesec dana sam sa školskim drugovima posjetio Halmstad u Švedskoj, u okviru projekta „Poboljšanje srpskog konjarstva”.

O posjeti Švedskoj Milan divani:

– Bilo je to jedno prilipo iskustvo. Švedska je zdravo lipa zemlja a ono što me najviše inte-

resovalo zapravo me oduševilo! Svakako mislim na razvoj konjarstva. Tribaće još puno vremena da se tako što god primeni i kod nas, al to je ujedno i podstrek da se sa što više volje krene kako se konjarstvo u našoj zemlji ne bi utrnilo.

Avlija porodice Matarić je zdravo velika, al s obzirom na tridesetak krava, teladi, tušta rasni krmača, prasica... i pet prilipi konja, u ovoj se avliji čovik, nuz svu onu prateću mehanizaciju što je potrebna paorskom domaćinstvu, jedva mož okreniti. Otac Ivica se bavi poljoprivredom i veliku ljubav prema konjima prino je na sina Milana. I sam je dugogodišnji član „Bunjevačkog kola” i sa svojim fijakerom i konjima učesnik svi Dužionice. Milanova mama Stojica se nuz svoj posao medicinske sestre na transfuziologiji, posvetila porodici, al veliki poslovi u avliji oko životinja takođe su dio njeni svakodnevnih obaveza. Milanova sestra Ivana je krenila maminim stopama i završila medicinsku školu za pedijatrijsku sestru. U porodici je i stara majka koja, koliko je u njezinoj moći, pomaže svojoj porodici. Dida Antun je odavno umro i Milan ga se samo sića po uncutarijama.

– Sićam se da smo sestra i ja uvijek prid Dnevnik uveče u polak osam znali zadirkivat dida Antuna i trčat mu prid televizorom, a on je onda smoto novine u rolnu i pratio da ćemo dobit po turu!

– I dida je volio konje, pa se to prinelo na baću pa na mene. Svakako poso pa i ovaj, da bi ga zdravo dobro radio, moraš jako volit. Bio sam mali kad sam naučio tirat konje i to ne samo paradno

Milan Matarić

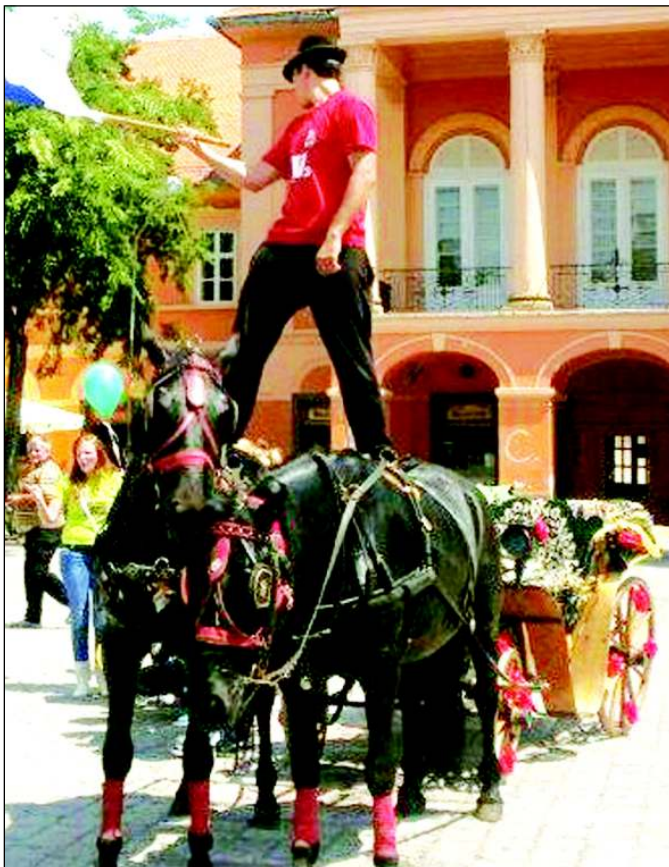
na fijakerijadama, Dužionicama, smotrama... Na njivu kad ode-mo, moja kobilica Sara i ja – da paramo (špartamo) kuruze – to je milina. Sara ide na rič! Sve me sluša, šnjome je milina radit!

Omiljena Milanova kobilica Sara će na Veliku Gospojinu 15. avgusta napunit sedam godina. Rase je nonius koje, kako kažu domaćini, sve manje ima. To su konji vridni, radni, a kad treba lipi i paradni! Milan je zdravo ponosan na Saru, lipa je i u fijakeru i kad se jaši. Milan je aktivan i u Konjičkom klubu „Zapadna Bačka”, di je na mistu sekretara.

Pored tušta posla i obaveza oko konja, vrijeme za druge hobije nema, al za društvo se ipak nađe vrijeme.

– Ko i svi mladi, izlazim s curama i momcima, a i sam često organizujem zajednička druženja. Tako sam i naše maturalne večer organizovo za svoje druge maturalne. Od škole do trga pridvodio sam maturalne na fijakeru – kako drukčije!

Čast da bude bandaš Milanu je pripala ove godine, al Milan kaže da i naredni godina, ko i do sad, Dužionica u Somboru neće proć brez njega i njegovi lipi kobilica upregniti u fijakeru. R. Parčetić

BANDAŠICA SOMBORSKE DUŽIONICE – MAJA LULIĆ

Uvik s foto-aparatom

O Maji Lulić smo pisali prija godinu dana kad nam je kazala kako bi zdravo volila bit bandašica. Te godine Maja je zbog posla bila daleko i od Sombora i od Dužionice, al ne dugo. Njezina želja ispunila se ovog lita, jel je upravo Maji ukazana čast da, zajedno s bandašom, **Milanom Matarićom**, ponese krunu i kriv od novog žita. Tako se Maji ostvarila jedna od najveći želja.

Maju Lulić možmo pridstaviti ko nastavnicu likovne kulture, ko profesionalnog fotografa, talentovanu pivačicu i igračicu – članicu GKUD-a „Ravangrad”, članicu UG „Bunjevačko kolo”, članicu Streljačkog kluba „Black horse”...

Sridnju i visoku škulu završila je u Novom Sadu i stekla zvanje strukovnog inženjera primenjene fotografije. Po svršetku školovanja odlučila se vratit u svoj rodni Sombor. Bila je cigurna da će sa stečenom diplomom nač primerno zaposlenje.

Majina radna biografija je bogata, iako se malo tog ubiluzilo u radnu knjižicu: čuvala je dico, bila fotograf, pridavala dicit likovno, radila u foto-radnjama, minjala poslove, minjala i državu. Prošlo lito radila je u sezoni na crno-

Maja Lulić, bandašica somborske Dužionice

gorskom primorju i opet se vratila svom „Ravangradu”... i nasmijana opet zapivala u „Varošankama”, igrala u folkloru...

Zaposlila se u talijanskoj fabrici veša u Somboru u kojoj posli obuke malo cura ostane, a kasnije, zbog napornog stojanja tokom radnog vremena, mnoge i odustanu.

U ditinjstvu nemirna, sa za curicu neobičnim interesovanjima ko što su striljaštvo, motori, folksfagenovi automobili... U mladosti razvila je svoj talenat za pismu i igru, kroz rad u GKUD „Ravangrad” i pivačkoj grupi „Varošanke”.

Oštro oko i cigurna ruka, što je Maju profesionalno usmirilo ko fotografa i velika ljubav za biluženjem lipi slika, sad su pomalo u drugom planu. Maja skoro uvik nosi foto-aparat sa sobom, al ono što bi ona najviše volila jeste da se baš ta ljubav, njezino profesionalno opridiljenje i poso koji bi volila radit, spoje u jedno.

– Radit ko fotograf ne znači obavezno slikať namenske fotografije za lična dokumenta, slikať slavlja, svatove, mature... Uživala sam radeć na kreativnim rekonstrukcijama i restauracijama stari fotografija di će

se umiče i znanje moje struke više pripoznat a i cinit. Stare slike su pravi izazov, tako i mriše – na nepoznato, na saćuvano il saćriveno u vrimenu...

Za njezino umitničko oko posebno su izazvale pažnju i interesovanje liperice i cvitići, i nakit što joj je za dan Dužionice pripravila slamarska sekcija. S oduševljenjom i sva sričtu je isprobala perlice i odlučila da taku lipotu mora ponet što više cura. Već je za svoju najbolju drugaricu naručila ko rođendanski poklon, nakit od paorskog zlata, kako često nazivaju, liperice slamene perlice. **R. Parčetić**

♦ POZIVNICA ♦ POZIVNICA ♦ POZIVNICA ♦ POZIVNICA ♦ POZIVNICA ♦ POZIVNICA ♦

10. avgust – Povodom obiluzavanja nacionalnog praznika Bunjevaca, Dana Dužijance, u Kulturno umitničkom društvu „Bunjevka”, Asocijacija naivni umitnosti pripravlja izložbu pod nazivom „Tradicija u slami”. Otvaranje izložbe zakazano je za 19 sati.

14. avgust – U okviru obiluzavanja Dana Dužijance, Bunjevačka matica pripravlja izložbu slika od slame, koje su izradile članice Asocijacije naivni umitnosti, koja radi u okviru KUD „Bunjevka”. Otvaranje izložbe zakazano je za 19 sati.

15. avgust – Povodom nacionalnog praznika Bunjevaca, Dana Dužijance, biće organizovan prigodan kulturno umitnički program. Svečana povorka, ko i lanjske godine, formi-

raće se isprid Bunjevačke matice, 15. avgusta, na Veliku Gospojinu. Posli polaganja vinca isprid biste vlač. Blaška Rajića, u Velikoj vićnici Gradske kuće, bandaš i bandašica, u 19 sati pridaje kriv od novog žita pridsidniku Bunjevač-

kog nacionalnog savita, Branku Pokorniću.

18. avgust – Dužijanca u Kaćmaru (Republika Mađarska). Za dodatne informacije obratit se Bunjevačkom nacionalnom savitu, na broj telefona 024-554-881.

19. avgust – u organizaciji Bunjevačkog kulturnog centra „Tavankut”, biće organizovana „Pasuljijada”.

24. i 25. avgust – U ova dva dana u Bajmoku će u organizaciji Bunjevačkog kulturnog centra „Bajmok” bit organizovan Festival bunjevački nacionalni ila. Tako će prvog dana, u 19 sati, bit promocija filma o vlač. Blašku Rajiću „Slovenska duša”, u prostorijama „Jedinstvo-Eđšeg” dok će u subotu prijapodne reduše prikazat pripremu tradicionalni bunjevački ila.

BUNJEVAČKA ZDILA

Litnja užna

Čorba od bundeve

Jednu kilu bundeve očistiti i istrenirati, pa malo zakiseliti sircetom i zdravo malo osoliti. Kad malo odstoji, ociditi od vode i metnit u labošku, u vodu koja vrije. U to metnit vezicu kopra i zapržiti s dvije kašike masti i malo sitne paprike. Kad se skuva malo osoliti i okiseliti po ukusu.

Punjene bundevice

4 manje bundeve
1 kg živinskog mesa
2 jajeta
1 glavica crnog luka

1 češelj bilog luka
1 čaša prezle
1 kašika vegete
2 kašike masti
1 pavlaka
sitno isickanog kopra

Mliveno meso propržiti na masti s glavicom luka. Kad porumeni skinit sa šporelja, dodat sitno isickan kopar i bili luk, odlit mast iz mesa u tepciju, pa naslagat bundevice. U meso umišat jaja, prezlu i vegetu, promišat, pa napunit bundevice i metnit u vruću lernu da se peče. Kad bundeve smekšaje, gotovo je. Bundevce polit s pavlakom i služiti.

Voćne oči

30 deka brašna
15 deka margarina
8 deka šećera
2 žumanjceta
1 vanilija šećer
2-3 kašike mlika
po kesice praška za pecio

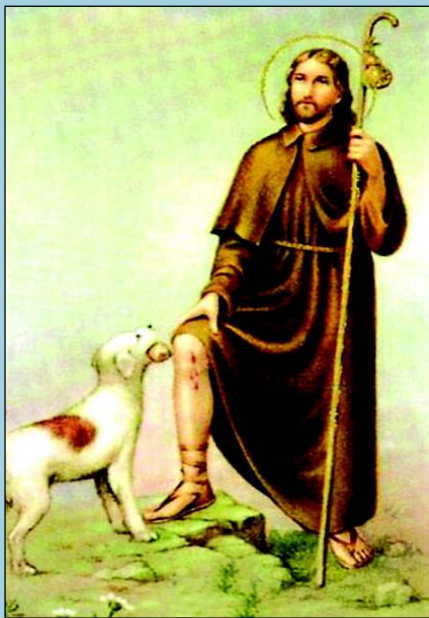
Zakuvat mekano tisto, pa manje komadiće mecat u okrugle kalupčice za kolače. U svaki metnit malo pekmeza, pa priko pekmeza opet metnit malo tista, poravnat i svakoj zasić po sridi i peč. Ovaki kolači izgledaje baš ko oči, a tisto se na rasićenom mistu malo razvuče, da se vidi pekmez. A. V. K.

Sveci koji se spominjemo

Porcijunske gospe se spominjemo 2. avgusta. To se slavi po crkvama, a na te mise je kadgod dolazilo zdravo tušta svita. Snižne gospe se spominjemo 5. avgusta. Kad su jedared isplanirali da naprave crkvu, al se nisu mogli odlučiti di da je sagrađe, na njevo veliko iznenađenje, jedno brdo je osvanilo pokriveno snigom u avgustu misecu. Onda su vidili da Bog želi da se crkva tamo sagrađi, pa su je prozvali crkva Snižne gospe. Priobraženja Kristovog se spominjemo 6. avgusta, kada se Isus Krist priobrazio prid svoja tri apostola Petrom, Ivanom i Jakovom u Galileji na gori Taboru. Isus je prominio svoj izgled i navistio slavu o uskrsnuću od mrtvi.

Sveca novijeg vrimenta Maksimilijana Kolbe se spominjemo 14. avgusta. On je bio drugo dite siromašni poljski roditelja, kad je imo dvi godine ukazala mu se Blažena Divica Marija. Pitala ga očel bit njezin vojnik, a on je kazo da očel, pa mu je Marija pokazala dva vinca, bili i crveni i pitala ga koji vinac želi. Bili znači čistoću, a crveni žrtvu.

Kolbe je odgovorio da bi tio obadva, a Marija se nasmijala i nestala. Maksimilijan je posto svećenik i zaslužio bili vinac, a crveni kad je 14. avgusta 1941. godine umro, kad se dobrovoljno

javio da ide u smrt, misto oca koji ima porodicu i više dice.

Velika Gospojina je 15. avgusta, a to je velik svetac za sve nas, kad je Blažena Divica Marija uznešena u nebo i okrunjena za kraljicu Neba i Zemlje. Ona je majka Isusova, al i sviju nas. U čast Marije molimo krunice, a ona nas štiti ode

na zemlji, a uzdamo se da ćemo je kadgod viditi i slaviti u Nebu.

Svetog Roku ispovidnika slavimo 16. avgusta, ko zaštitnika od strašne bolesti, kuge. Kadgod od kuge nije bilo lika, pa je umiralo zdravo tušta svita, a kuga je napadala i životinje. Kad je u Subotici prvi put zavladała kuga 1709. godine i kad je umrlo zdravo tušta svita, starog, mladog, al i dice, bilo je slučajova da u njezinoj kući umre i po dvoje čeljadi u jednom danu. Drug put je kuga zavladała još većma u Subotici 1738. godine, a zavatila je i cilu Bačku. Onda su crkveni poglavari 5. septembra 1738. godine posvetili kamen temeljac zavitne kapelice posvećene Svetom Roki. Kapelica je napravljena više zajedničke grobnice, di je saranjeno tridest čeljadi koje su Turci poubijali. Subotičani su uzeli zavitnu post da će postiti 250 godina na dan smrti Svetog Roke, 16. avgusta. Zavitna post se održala do današnji dana, nije svit zaboravio velike patnje svoji pridaka. Od kuge, gladi i rata oslobodi nas Gospodine!

Jelene Križarice se spominjemo 18. avgusta. Ona je bila žena Konstacija Klara i majka Konstantina Velikog. Jelena je činila dobrotvorna dila, dala je sagrađiti crkve po Jeruzalemu i drugim mistima. Bartola apostola, Isusovog učenika spominjemo se 24. avgusta. A. V. K.

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

Misec rada, proštenja i dužijance

Kad se svit malo odmorio od risa i vršidbe, a tu je sad i kanikula, najveća vrućina, a posla je uvijek bilo na salašu i po njivama. Vrućine su bile velike, pa se zato ustajalo rano, da se za lada uradi šta je tribalo uraditi, a posli se podnovalo u debelom ladu ispod kakog duda, ora el drača.

Sigra i uživanje na njivi

U kadgodašnje vrime se nije išlo na more na litovanje, već su varošćani odlazili kod rodbine na salaš da se odmore i nauživaje na čistom ajeru. Dica iz varoši su škulski raspust provela na salašu, što je za nji bio velik događaj. I dica su rano ustajala, pa su čuvali josag, manja dica su čuvali guske, a veća svinje i ovce na strnjiki, a krave su čuvali nuz široke atarske putove i nuz gvozden put na travi. I gosti su s drugom dicom išli čuvat josag, sve su se nadmećali ko će prvi uranit pa istirat svinje na strnjiku. Dica su se i na strnjiki dok su čuvali ovce sigrala kojikake sigranije, kasalisiće, ježanja-draganja, berberečke, čučkuće i vije. Oni stariji deranci su purili kuruze na strnjiki. Prvo su išli tražit di ima rani kuruza, pa ji ogule, iskopaje male jame i tu nalože vatru od čukanjica i peku kuruze. Manja dica su njim za to vrime čuvala josag, pa su i oni dobili kuruza, a ti kuruzi su zdravo lipo znali mrišit, pa su ji dica i volila. Curice su plele kiku na zametkima kuruza, mećale čat od slamke, pa namišćale ko svoju kosu, jel kadgod cure nisu pravile nikake frizue, već su kosu plele u pletenice, jednu, u dvi, tri pa i po četri, zavisi čija je kosa koliko bila gusta i dugačka.

Kad se josag naide, tiro se na salaš. Dica rućaje, pa se opet sigraje na velikoj ledini u ladovini. Trčali se bosu, penjali se po drveću, ska-

kali udalj, uvis, išli na štulama, vižbali stoj na glavi i još kojišta što je tribalo njevom uzrastu. Curice su odl slame plele prstenje, lančiće, perlice i drugo, svi su bili veseli, smijali se i šalili, pa tako provodili brezbrizno ditiinjstvo. Kad se malo zaladi ila se mala užna, pa dica opet istiraje čuvat josag i sve dok ne izađe svinjarska zvizda.

Sve manje prirodni stvari, a sve više veštački

Muškarci su za lada zaperčili kuruze, pa donesivali josagu za ranu, drugi su ugarivali strnjiku, al samo dok sunce ne pripeče. Žene su pravile veliko spremanje, iznesivali sunčat ruva, suknene pregače, ponjavice, cvetere, kapute sa striganima, šepice, kožuve, popršnjake i drugo što je vuneno, rojtoške marame i kašmire, jel to vuneno su najvećma napadali moljci. Kad se prosunča mećo se izmed ruva list duvana el lavande. Danas se najviše nosi poliester, poliamid i najlon, a to ni moljci ne vole, pa ga ni ne napadaje. Nosilo se i perje na sunčanje, jel i u perje je znao uč moljac, a kadgod je svaki od rođenja do groba spavo na perju, a nikom nije ništa smetalo. A danas i perje izbacivaje iz kreveta. Jedni čerez astme, a drugi čerez alergije, a niki su opet čerez mode, pa spavaje na veštačkim uzgljancama i sunderima. Sve se domaće i prirodno zaminilo s veštačkim, pa čak i rana, svi prilaze na brza gotova ila, malo nas još kuva ona prava bunjevačka ila koja su zdravija i ukusnija.

Poslovi oko njive i bašće

U avgustu se bere mak, istresa iz glavice, pa se pere i suši na suncu na velikim astalima. Vadi se iz zemlje bili i crni luk, bere se gra,

izvije se od trunja i metne na tavan da se suši. Skuplja se sime od graška i mauna grava i sve drugo sitnije simenje su naše domaće same skupljale kad sazrije. Salatu, peršin, šargaripu, paštrenjak, celer, siemenski luk, rokve, krastavce, dinje, lubenice i bundeve da se ima za proliće i da ništa ne triba kupovat. U avgustu zrija i najviše voća koje se duncuje i suši, kuva se pekmez onaki pravi za svačiji ukus. Takođe, se i čajovi skupljaje za zimu, od lipe, titrice, nane, koprne, mente, nevena, bilog sleza, hajdučke trave, maslačka, od kike mladi kuruza, od drškova višanja i još od koji čega. Naše su domaće dobro znale koji je čaj za čeg dobar, pa su tako ličile svoju čeljad. Kad prođe polak avgusta onda se pravila i tarana, sušila se na velikim astalima na bilom čaršapu, a zakuvalo se i za čorbu malo više da se ima kad se stanu brat kuruzi. Žene su sad i štirku pravile, jedne od žita, a druge od krumpira. Štirke je tribalo dosta, jel se štirko bili šling, cicova i sefirška ruva, krevetnina i čaršapi. Krajom avgusta se brao cincokrt, a to je bio dosta težak poso, jel se kadgod sve radilo ručno. Glavice su se odsicale nožom, a stabaljke se sikle i vezale u snopove, pa se to ložilo na zimu u peč. Glavice su se nosile na koli na salaš, pod kaku šupu da ne pokisnu. Čeljad onda posidaje okolo pa s lećicom udara je po glavici da cincokrt poispada, a posli se vijalo.

I radno i svečano, a kad triba i paradno

Al nise baš svaki dan radilo, bilo je dosta i odmora, nedilja i svetaca koji su se naši stari strogo držali. Bilo je dosta slavlja i proštenja, dužijanci po crkvama, prija podne svečana misa, a posli podne i uveče

kolo i igranke za mlade. Po salaši se često pravilo kolo po ledini na travi, di su se mladi sastajali, družili, igrali, zabavljali i zaljublivali. Tako su u kadgodašnje vrime mladi provodili brezbriznu mladost. Velika Gospojina je bila velik god, cure su za taj dan dobijale nova ruva i svilene marame, a momci odila, pa su tako svečano obučeni išli u crkvu na misu, pa na korzo, a uveče na igranku. Posli Gospojine je Sveti Roko, kojeg su naši stari zdravo poštivali, u kapelici Svetog Roke su se služile mise, a posli se išlo u Dudovu šumu di je bio kip Svetog Roke, kako drži kugu svezanu na lancu. Na taj dan se strogo postilo, od vrimena kad je uvedena zavitna post, a posti se i dan danas. Posljednje nedilje u avgustu se održava proštenje na Bunariću. To je naše najbliže svetište posvećeno Majki Božijoj. Tako je uvijek išlo tušta svita, a sa salaša su išli na zaprežni kolima. Nosili su se dica i bolesnici, a kako je Bunarić posto legenda kaže da je blizo živila jedan bolesna divojka, od koji su doktori digli ruke jel joj nije bilo spasa. Bila je već na samrti, al kad jedno jutro njoj se ukaže Gospa i kaže joj da se umije i napije vode s izvora pa će ozdravit. Otac je odvo, ona je oma našla izvor za kojeg niko nije znao, umila se i napila vode, a oma posli tog i ozdravila. Kad se to pročulo i druga čeljad su krenila tamo i velik broj je ozdravio.

Ana Vojnić Kortmiš

U KLADOVU ODRŽAN SEMINAR NA TEMU „TRADICIJA, KULTURA I RODNA RAVNOPRAVNOST“

Znanjom do prava

Do prija sedamdest godina mišljenje žena gotovo da se ni nije uzimalo u obzir, al zafaljujuć pojedincima, prvenstveno ženama, danas se prava žena ostvarivaje sve više, a posebno u odnosu na takozvani jači pol, muški dio populacije. Rodna ravnopravnost je danas česta tema. Pravo glasa prve na svitu dobile su žene na Novom Zelandu 1893. godine, dok su pravo glasa žene u Srbiji dobile tek 1946. godine

Učesnice seminaru „Tradiciija, kultura i rodna ravnopravnost“ u Kladovu

O d 1. do 6. jula u Kladovu je u organizaciji OEBS-a, Misije za Srbiju, održan seminar pod nazivom „Tradiciija, kultura i rodna ravnopravnost“. Pozivu na seminar odazvalo se dvadesetak žena iz razni nacionalni zajednica i nacionalni savita, a iz pojedini nacionalni savita učestvovalo je po više žena, s obzirom na brojnost nacionalne manjine. Isprid Bunjevaca i Bunjevačkog nacionalnog savita, na seminaru u Kladovu učestvovala je Nevenka Bašić Palković, članica Savita.

– Tokom šest dana, seminar je bio ispunjen vrhunskim pridavačima-ženama. Dr Zilka Spahić Šiljak, direktorica ove litnje škole i zamunica direktora Centra za interdisciplinarne post-diplomske studije u Sarajevu, koja često ko pridavačica gostuje na univerzitetima u Evropi i Ameriki divanila je o osnovnom konceptu pola i roda, o istorijatu razvoja ideje ženski ljudski

prava. Zorana Antonijević i Jelena Jokanović održale su pridavanje koje se odnosilo na domaći pravni okvir i usklađenost s međunarodnim normama i standardima i priporuke komiteta za prava manjina. Na kraju tema je bila i žene na mistima odlučivanja, di smo došli do poražavajući podataka da žene nemaje dovoljno prava i da nisu dovoljno zastupljene ni kod upravljanja ni u pridstavničkim tilima, kako na manjinskom, tako i na državnom nivou. Nje dvi, Zorana Antonijević i Jelena Jokanović, su savitnice u Misiji OEBS-a za Srbiju, a pri tom je Jelena Jokanović i savitnica na programu zaštite prava manjina i nediskriminacije, dok je Zorana Antonijević doktorantkinja na doktorskim studijama roda na Univerzitetu u Novom Sadu, a u ime Misije su bile zadužene za organizaciju i sprovođenje seminaru. Pridavači su bile i dr Biljana Sikimić i dr

Daša Duhaček, koje su divanile o rodu i etnicitetu i obratile pažnju na male etničke grupe i skrivene manjine, di i mi spadamo jel nismo imali iskazana prava sve do 2003. godine. Dr Sikimić je sa Svenkom Savić, profesoricom u penziji, divanila o moći jezika i jeziku moći, pa o ugroženim jezicima i govorima, i sve to opet i s rodnog aspekta. Tako možemo uočiti da su čak i u jeziku žene bile neravnopravne, jel su gotovo sva zanimanja na našem jeziku iskazana u muškom rodu. Prof. dr Savić, koja prati take probleme u srpskom jeziku uputila nam je konkretne priporuke za upotrebu rodno ositljivog jezika, u službenoj upotribi. Akcentat je bio i na činjenicu da srpski jezik ima sve potrebne nastavke koji se mogu iskoristiti kako bi se konkretno zanimanje mogla iskazati i u ženskom rodu. To isto važi i za naš, bunjevački jezik. Priporuka je bila da se i u udž-

benicima i listovima sve više koristi taj rodni aspekt jezika i da se što više iskaziva i ženski rod. Snežana Jakovljević je takođe imala pridavanje. Ona je aktivistkinja Udruženja žena Peščanik, koja se u svojoj nevladinoj organizaciji bavi medijskim pridstavljanjom žena u Srbiji i naročito pridstavljanjom žena iz manjinski grupa u medijima u Srbiji – kazala je Nevenka Bašić Palković.

Na ovim pridavanjima bilo je aktivno učestvovanje tokom pridavanja, a na kraju svakog radnog dana za polaznice seminaru organizovane su radionice. Iz takog, prije svega aktivnog učestvovanja, rodila su se nova poznanstva i prijateljstva, što se na kraju seminaru vidilo i kroz njegovu ocinu, evaluaciju stečeni znanja, di su polaznice iskazale visoke ocine i svoja viđenja ko i pridloge za nibe buduće seminaru.

– Zafalnost smo iskazale šefu Ode-

ljenja za demokratizaciju Misije OEBS-a Janu Luenbergu, koji je isto bio ode. Ono što smo zaključile na ovom seminaru jeste da u svim nacionalnim zajednicama žene imaju manje više iste probleme, a mišljenja smo tog da žene treba da su ravnopravne s muškarcima, jel na kraju žene čine 52% stanovništva u Srbiji. To se na rukovodećim mestima, u predstavničkim timovima i u svakodnevnom životu ne vidi i zato se i organizuju ovakvi seminari. Cilj je tako stanje prominiti – dodala je Bašić Palković.

Žene u medijima

Od ranog jutra, pa do polaska u krevet, sa sviju strana nas informacije prosto bombarduju, da li su to vesti iz politike, najnovija saznanja u medicini ili samo obične plečke. O ulozi žena u informisanju i medijima, te njihovom prikazivanju u medijima takođe je bilo divana na ovom seminaru.

– Posljednjeg dana je bilo predstavljanje žena u medijima. Snežana Jakovljević nam je u svom saopštenju iznela zanimljive podatke. Od 1996. svake četiri godine u Global Media Monitoringu se vrši sagledavanje kako su to žene prikazane u medijima, pa je tako kazano da je 2007. godine sprovedeno sve to na šest jezika u 108 zemalja, a 43 zemlje su prvi put učestvovala u takom istraživanju. Prema podacima, žene su tema medijskog sadržaja samo 20-30%, a sve ostalo su druge teme. Zatim, ko nositeljke i akterke samo 13% u odnosu na 11% u 1995. godini. Čak 80% ekspertskog mišljenja i dalje daju muškarcima, a 90% naučnika i više od 60% edukatora koji divane za medije su muškarcima. Više je žena koje trpe nasilje u porodici, dok većinu informacija prezentuju muškarcima. Što se prikazivanja žena tiče, najviše je u tekstovima, informacijama i pričama koje se tiču kućne, domaćinstva, mode i da ne kažemo u onim lošim sadržajima koji žene predstavljaju u neprimerenoj odličnosti i s neprimerenim komentarima. Na internetu su žene prisutne 20% i samo 36% vidi koje se prikazivaju u medijima pisale su i prezentovale žene. 42% informacija povećava stereotipe u odnosu

Nevenka Bašić Palković (druga sliva) na seminaru

na žene, a da bi se sve to spričilo postoji dosta konvencija, izveštaja i komisija koje o tom vode računa – kazala je Bašić Palković.

Postoji tu još sijaset informacija i podataka o neravnopravnosti žena u odnosu na muškarce kad je riječ o medijima i informisanju. Međutim, neravnopravnost ne postoji samo na tom polju, već i na svakom drugom koraku, koji nije uvijek vidljiv svima. Pravna regulativa nastoji da taku nepravdu ispravi, a o tom svjedoče i posljednji izbori za nacionalne savete, di je zakon itekako sproveden, te je tako svaki treći član Saveta žena. U novije vrijeme sve je više i žena na važnim funkcijama, al kad je riječ o funkciji pridsidnika, odnosno pridsidnice Nacionalnog saveta, dosad je samo jedna žena, od svi 20 nacionalni savita koji ima u Srbiji.

Položaj Bunjevaka

Naravno da s određenom kulturom i običajima dolaze i određeni odnosi, kako prema ženama, tako i prema muškarcima. Nikako su se dok sad kroz prikazivanje istorije isticali samo muškarcima, pa treba da se zapitamo, dal su tu i žene igrale kake važne uloge?

– Shodno ovom mogla bi da se na-dovežem i kažem da i mi u našoj zajednici treba da obratimo pažnju na žene. U istraživanjima koja su do sad vršena, a koja su vezana za kulturu i običaje, uvijek smo se bavili opštim temama, kad su u pitanju Bunjevci. Međutim, ovaj seminar me je podstakao da pažnju više obratim i na žene, pa da ispitamo i vidimo koje su to značajne žene u našoj istoriji i šta su one radile i uradile – odgovorila je Bašić Palković koja je, ko saradnik Srpskog biografskog rečnika, kog izdaje Matica srpska, već opisivala nike naše žene, ko što su Mara Đorđević

Malagurski, čijom zaslugom je 1927. godine nastala Bunjevačka prosvetna matrica i čije je angažovanje išlo do te mire da je za ovu instituciju osnovala i izdejtvovala i zgradu. Za tu priliku Malagurska je napisala i „Bunjevačke običaje u slikama“ i na taj način prikazala običaje za pozornicu, što je s velikim uspihom izvedeno. Postoji tu još tušta žena koje su svojim radom zavrile da ji spominjemo i istražujemo o njima.

– Tu je i radiolog, doktorica Marcela Jagić, koja se med prvima zalagala za ravnopravnost žena i koja je bila svitski priznat radiolog. Ona je izmed dva svitska rata bila zaslužna za Ženski pokret za pravo glasa i pravo kandidovanja žena na izborima. Živila je od 1901-1990. godine i za sobom ostavila vrlo plodan rad. Imamo i književnica, istraživačica, al one ostaju skrivene, ko i žene koje su se istakle u muzici, folkloru i umitnosti. Jedna od nji je Giza Batinić (Crnjaković), o kojoj spremam jedan veći članak, s obzirom da sam nedavno stupila u kontakt s njezinom familijom, pa samim tim došla i do vridni informacija. Ona je značajna zbog svog angažovanja u folkloru, a najviše ko vokalna solistkinja čuvenog ansambla Pere Tumbas Haje, koji je 1952. godine nastupio u Engleskoj – objašnjava Nevenka Bašić Palković.

Ovim možmo zaključiti da Bunjevci imaju itekako značajni žena u svojoj istoriji. Iako neravnopravna kroz istoriju, di je žena posmatrana ko stub porodice, zadužena za odranjivanje dice i kojoj je vrlo ritko pružena prilika da se školuje, žena je morala voditi računa o kući, dok su muška čeljad smatrana podobnijim za škulu, al srićom vrijeme se minja, pa s njim i mišljenje o ženinim ljudskim pravima.

– S razvojem radničkog samo-

BIOGRAFIJA

Nevenka Bašić Palković je rođena u Subotici 1954. godine, osnovnu škulu i Gimnaziju završila je u Subotici, a diplomirala na Filološkom fakultetu u Beogradu (grupa za jugoslovensku i opštu književnost). Od 1980-1987. godine radila je ko bibliotekar zavičajne zbirke Gradske biblioteke u Subotici, da bi od 1987-1992. godine bila direktor i v.d. direktor Gradskog muzeja Subotica. Posli tog do 2004. godine radi u Gradskom muzeju, ko viši bibliotekar stručne biblioteke Muzeja, a od te godine tamo i danas radi ko bibliotekar savitnik.

Bavi se istraživanjom zavičajni tema, tema iz kulturne istorije Subotice, bibliotekarstva i muzejske delatnosti.

Članica je Bunjevačkog nacionalnog savita i Izvršnog odbora ovog tila, Bunjevačke matice, Matice srpske u Novom Sadu i Muzejskog društva Srbije (sekcija za bibliotekare).

Pored tog Nevenka B. Palković je bila aktivna i po pitanju izdavaštva, pa je tako od 2006-2010. ko saradnik Srpskog biografskog rečnika u Matici srpkjoj, a od 2001. je i član redakcije stručnog godišnjaka Museion.

Mož se pofaliti i radom na nekoliko knjiga ko što su: 1986. godine „Crveni krst u Subotici (1886-1986)“. Godinu dana kasnije je koautor „Bibliografije Mije Mandića (1857-1945)“ i „Subotičke bibliografije (1764-1869)“ – sveska 1. Tokom 1999. godine je koautor „Bibliografije Književnog severa (1925-1935)“, u izdanju Matice srpske i Instituta za književnosti umetnost Beograd. Ko urednik potpisana je 2003. godine u „Bibliografiji Save Babića“, u izdanju Gradskog muzeja u Subotici, a najnovije izdanje iz 2011. godine nosi naziv „Bunjevačko-šokački kalendari od 1868-1914“. Pored ovog, autor je i na desetine članaka.

upravljanja, žene su se naknadno školovale uz odgajanje dice i redovan po-

so. Mislim da je daleko u boljem položaju bila moja generacija, pedest i koje, jel su onda naše mame smatrale da i tek kako treba da se i ženska čeljad u kući škuluju. Uvijek su nam divanili da je znanje imanjanje. Tako samo sveobuhvatnim znanjem možmo steći prava, pa smo i na ovom seminaru diskutovali u tom pravcu, što je veće obrazovanje žene, time se brišu granice rodne neravnopravnosti, al i neravnopravnosti bilo koje vrste. Mržnja i netrpeljivost se uglavnom rađaje kod ljudi manjeg stepena obrazovanosti i opšte kulture – dodaje Bašić Palković.

Podstaknuta seminarom kreće u istraživanje značajni žena

Ko dugogodišnji radnik u kulturi, naša sagovornica, po prirodi stvari, najviše i privlače i interesuju teme iz oblasti kulture. Kako još uvijek ima dosta tog što u bunjevačkoj kulturi treba da se istraži, ona se trudi da svaki nov podatak arhivira i da sve rezultate istraživanja publiku-

je, što svakako doprinosi i ravnopravnosti i boljem poznavanju naroda. Samo istraživanje nije dovoljno, podatke treba i objaviti.

– Jedna od tema na kojoj radim su i najstariji bunjevački listovi, koji su izlazili od 1870. pa do 1918. godine i koji predstavljaju jedan zdravo važan period u razvoju listova, koji su značajni jel se tu javljaju prvi pisci, saradnici, novinari, koji su sve to i pokrenili. U tim prvim listovima izraženi su pravi bunjevački pokreti, odnosno nacionalni priporod. Sa aspekta ovog seminara mislim da ću pažnju obratiti i na ulogu žena u svemu tom, jel znamo da su kod pojedini akcija upravo žene bile pokretači, al se ne spominju. Katoličko divojačko društvo su činile žene, al su one uvijek bile skromne i nisu se volile isticati. Bunjevački narod je dugo bio jedna patrijarhalna seoska cilina, a izdvojenost po salašima i život u porodičnim zadrugama je zdravo zanimljiv, posebno položaj žene u toj zadrugi, koja je bila osnovna ćelija u kojoj su

radili i živili naši Bunjevci. Nešto o tom sam pisala za Festival bunjevačkih ila, pa i o mistu žene u kujni i u porodici. Pažnju treba obratiti i na zdravo važnu funkciju vaspitavanja dice, jel su žene uzimale ulogu i vaspitača i učiteljica, a sve se to sticalo u bunjevačkim porodičnim zadrugama, pa je tako čak i velečasni Pajo Kujundžić nazvo svoje udruženje, Bunjevačka škulska zadruga. U to vrijeme Bunjevci su imali na osnovu državni zakona samo formalno pravo da se škuluju na svojem maternem jeziku, al se to nije sprovodilo. Zato je on smatrao da će kroz Škulsku zadrugu privući imućne bunjevačke dobrotvore, koji će finansirati tu zadrugu i kroz nju doprineti da se obrazuje svako bunjevačko dite, čime će moć da napriduje u društvu i zauzima značajna mesta. Tako su naši školovani Bunjevci i zauzimali važna mesta između dva svitska rata, kad su doprinosom u stvaranju južnoslovenske zemlja, 1918. godine dobili posebna prava. Zna se da su žene bile manje

škulovane, al imućni bunjevački veleposidnici su među prvima svatili da i žensku dudu treba školovati, pa je tako jedna od visoko školovani žena i poznata naša vajarka Ana Bešlić, a Jelena Čović je prva akademska slikarka Subotice, porikdom Bunjevka. Tako se ipak ispostavilo da žene nisu manje pametne i manje sposobne, već njim samo treba pružiti priliku. Baš zbog tog, moje teme istraživanja iće u pravcu istraživanja žena kod Bunjevaca, jel one itekako zaslužuju taku pažnju – zaključila je na kraju razgovora naša sagovornica.

Diskriminacija, neravnopravnost, netrpeljivost, sve je to pratilo ženski svit, možda i vikovima unatrag. Međutim, zafaljujuć obrazovanju i svisti o svojim pravima, žena se u moderno vrijeme uspijela izboriti za velik dio svoji prava. Pored tog, država sve više pravno reguliše njezin položaj, a postoje i konvencije o eliminaciji svi oblika diskriminacije žena.

N. Nimčević

KAKO JE PRIJA STO GODINA SUBOTICA DOBILA NOVU GRADSKU KUĆU (II)

Kuća koja će prominit Suboticu

Prija tačno jednog vika u Subotici je završena izgradnja Gradske kuće. Tim povodom ode ćemo u nastavcima objavit tekst o pripremama i izgradnji ovog subotičkog zdanja, koji je napiso Boško Krstić, novinar, publicista i književnik, u monografiji „Gradska kuća, subotičko čudo” (prvo izdanje 1999., drugo 2003., a treće 2007. godine). Izgradnja je trajala četiri godine, a svoj javni život je započela 15. septembra 1912. godine.

Barok i secesija

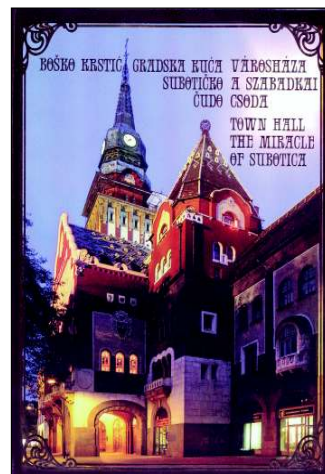
Kakva će biti nova Gradska kuća? To pitanje svakako je najviše interesovalo Subotičane, ali, pokazalo se, i ondašnje ugarske vlasti, pa čak i ministra kulture. Naizgled sve je već bilo jasno: novu gradsku kuću svakako treba graditi u stilu baroka, u dominantnom stilu iz vremena Marije Terezije, carice čije je ime ovaj grad poneo uz status slobodnog kraljevskog grada. Ali, stvari su bile nešto drugačije. Proslava Milenijuma 1896. godine u

Ugarskoj obeležena je otvaranjem sijaset objekata, uglavnom u istorijskom stilu, ali je iste godine u Budimpešti otvoren i Muzej primenjene umetnosti, po projektu Edena Lehnara, prva secesijska palata u mađarskom nacionalnom stilu. Od tog trenutka započinju i žestoke rasprave: kako i u kom stilu graditi?

Poklonici secesije okrenuli su se narodnoj umetnosti, posebno stambenoj arhitekturi Erdelja, obradi drveta po uzoru na velike drvene seoske kapije s motivima meseca,

sunca i zvezda, cvetova lale, karanfila, ruža i puzavica i vatrometom zelene, žute, crvene i plave boje. Smatralo se da je u zabitim erdeljskim selima sačuvan duh izvornog narodnog stvaralaštva.

Svetska izložba u Parizu 1900, na kojoj je briljirao Lehnerov mađarski paviljon u secesijskom stilu i pečujaska fabrika „Žolnai” predstavila novu tehnologiju obrade keramike, kao da je jezičak pomerila ka poklonicima secesije, ali otpori tradicionalista bili su vrlo jaki, posebno u krugovima vlasti. Novi

stil su optuživali da je „moda bez dubljeg sadržaja i osećanja”. Ipak najveću prepreku secesiji u ondašnjoj Ugarskoj predstavljao je ministar kulture Đula Vlašić koji je otvoreno izjavio: „Stil secesije ne volim... u budućnosti neću dozvo-

liti secesiju u mom krugu delatnosti, požuriću da je sprečim”.

I Subotica je bila uvučena u veliku raspravu. Eden Lehner je s Đulom Partošom još 1893. projektovao u stilu secesije palatu Leović, prvu stambenu zgradu u novom stilu, a Komor i Jakab koji su na konkursu za segedinsku sinagogu dobili samo otkupnu nagradu, podržani od subotičkih Jevreja, ostvarili svoj projekat u Subotici u vrlo karakterističnoj mađarskoj varijanti secesije. Njima se pridružio i talentovani Ferenc Rajhl, pre svega svojom luksuznom privatnom kućom 1904, ali je i Titus Mačković, u prvo vreme velik poklonik istorijskih stilova, izgradio nekoliko objekata u secesiji.

Secesija je stigla i u Suboticu a konkurs za novu gradsku kuću, iako sa projektnim uslovom da bude barokna, proticao i u znaku ovog velikog konceptijskog sukoba.

Grad i graditelji

Subotica je bila u punom graditeljskom zamahu pa je bilo sasvim razumljivo interesovanje građana: ko će pobediti na konkursu i, svakako, zbog značaja i grandioznosti nove palate, ostaviti neizbrisiv trag u arhitekturi grada. Bilo je to vreme velikih iznenađenja koje je Subotičanima priređivao arhitekta Ferenc Rajhl. Njegova palata podignuta 1904. u stilu secesije izazivala je divljenje svih, a zbog ranijih projekata: Nacionalne kasine (Biblioteke) 1896., Gimnazije 1900, Austro-ugarske banke (Fidelinka) 1901, adaptacije Pozorišta i hotela 1904. bio je najozbiljniji subotički konkurent. Titus Mačković, koji je stotinama svojih objekata obeležio prethodni period (kuće, vile, kasarne), bliski saradnik gradonačelnika Lazara Mamužića, kome je projektovao i kuću, gradski inženjer u dva navrata, svakako je bio najplodniji graditelj prethodnog perioda. Međutim, bliskost i Rajhla i Mačkovića s Mamužićem sigurno da na ovom konkursu nije bila prednost.

U tadašnjoj Ugarskoj dvojica arhitekata su na konkursima prosto bili pretplaćeni na nagrade i prva mesta: Marcel Komor i Deže Jakab. I Subotičani su ih već dobro znali, pre svega po vrednom projektu za subotičku Sinagogu 1889, kada ih je sa oduševljenjem prihvatila uticajna subotička jevrejska zajednica. Deže Jakab se ovde odo-maćio još 1895. kada je projektovao zgradu trgovcu Ignacu Kune-cu, poznatu u novije vreme po kafani „Bela lada”.

Verovatno je tom prilikom počela i njegova veza sa Irenom Tausig, kćerkom ovdašnjeg uglednog trgovca Vilmoša Tausiga, s kojom će se kasnije i oženiti.

Da je veza budimpeštanskih arhitekata s Tausigom bila jaka, a verovatno i sasvim blisko prijateljstvo trgovca sa gradonačelnikom Biroom, svedoči i podatak da je Vilmoš Tausig među prvima dobio reprezentativni poslovni prostor za luksuznu prodavnicu u novoj Gradskoj kući, na mestu gde je danas Vojvodanska banka. Da li je možda, pored nespornog velikog talenta i umeća ove dvojice graditelja, i nešto drugo uticalo na odluku žirija – ostaće tajna.

Konkurs je zaključen 1. januara 1907. Budimpeštanski autor sa šifrom „Pod tornjem” opis projekta subotičke gradske kuće poslao je žiriju prethodnog dana konkursnog roka – 31. decembra 1906. Da li se znalo čija je to šifra? Dvojica budimpeštanskih arhitekata Marcel Komor i Deže Jakab pišu 6. decembra 1906, znači dok konkurs još traje, pismo Đuli Valiju, članu žirija i čoveku koji će kao nadzorni inženjer izgradnju Gradske kuće privesti kraju, i traže za 11. decembar kratak sastanak u Subotici: „...pre završetka posla obojica ćemo izvršiti snimanje situacije na licu mesta, pa bismo želeli da vam postavimo i nekoliko pitanja”.

Žiri je konstatovao da je na konkursu pristiglo deset radova, među kojima je čak šest bilo za potpunu

novu gradsku kuću, i svoju odluku saopštio 21. januara 1907.

Pobednik „Pod tornjem”

Prva nagrada pripala je projektu sa šifrom „Pod tornjem” budimpeštanskih arhitekata Marcela Komora i Deže Jakaba, druga radu „Perspektivna slika” arhitekata Balinta i Jambora, takođe iz Budimpešte, a treća subotičkom arhitektu Ferencu Rajhlu za projekat pod šifrom „Pet tornjeva”. Otkupljeni su i drugi radovi.

Žiri koji je doneo ovu važnu odluku zasedao je u sastavu: Karolj Biro, gradonačelnik, dr Lajoš Dembic, glavni tužilac, Istvan Frankl, glavni gradski inženjer, Đula Vali, gradski arhitekta i dr Šandor Purgly, kasnije veliki župan.

Obrazloženje nagrađenog rada žiri je ostavio u zapisniku: „Pod tornjem. Troškovi izgradnje 1.232.000 kruna. Duhovito rešenje osnove, veoma pregledan projekat, zadovoljava praktične potrebe. Administracija, registratura i arhiva smešteni na poluspratu. Lako pristupačni i glavnim i sporednim stepeništem. Svrshodni su kako lokacije policije tako i zatvora, zgodno odvojeni stepeništem u zadnjem krilu središta zgrade. Za svaku pohvalu je pravilan raspored stepeništa kao i mokrog čvora. Ovo poslednje u centralnom je delu zgrade i dostupno sa svih strana. Greške: nedovoljno osvetljenje nekoliko antrea i izostavljanje kancelarije VII (sobe 25 i 26). Do ovoga je došlo zbog kvadrature nekih drugih prostorija koje odstupaju od programa.

Fasada crtna sigurnom rukom sa asimetričnim stražarskim tornjem smeštenim pored velike sale, vrlo podeljenim obrisima, ostavlja dojam monumentalnog i umetničkog. Projekat ima i dodatak – alternativno rešenje sa tlocrtom koji je potpuno asimetričan. Rešenje koje je ovde prikazano bilo je, međutim, manje uspešno, mada je i ova fasada sadržavala umetničke crte.”

Kakav je bio stil nove gradske kuće? O tome sami prvonagrađeni arhitekti u obrazloženju pišu; „Arhitektura je marijaterezijanski barokna, jer ovaj stil najviše odgovara prošlosti grada”. Nigde ni reči o novom stilu – secesiji.

Šta su ponudili ostali? Drugonagrađeni Balint i Jambor svoju gradsku kuću projektovani su sa tornjem podignutim iza svečane sale, u osi objekta, sa dva veća i u sredini sasvim malim dvorištem. Zadnja, južna strana, projektovana je jednolično i monotono. Barok.

Ferenc Rajhl je svoju šifru odredio najmarkantnijim delom svog projekta: „Pet tornjeva”. Prepoznatljiv je njegov „rukopis” sa već izgrađene privatne palate. Projekat je simetričan, sa svečanom salom u levom delu čeone fasade. Ima tri atrijuma. Najviši toranj ne dominira visinom kao na drugim radovima, već više ističe dva široka središnja tornja, a ugaoni su samo manje replike centralnog. Projekat deluje vrlo raskošno i bogato.

Zanimljivo je da su učesnici konkursa, očito svi dobri majstori, respektovani izgled dve prethodne gradske kuće na čijem je mestu trebalo izgraditi novu. Čak i Marcel Komor i Deže Jakab u svom alternativnom rešenju predviđaju jedan mali toranj kao uspomenu na staru gradsku kuću, a Jožef Rajk i Lajoš Unger to čak potenciraju: na jednom projektu im je tornjić sa stare gradske kuće, a na drugome dva tornjića nalik onome na zgradi stare gimnazije. Tom izazovu nije odoleo ni Šandor Krigler, pa se i na njegovom rešenju može prepoznati oblik starog gradskog tornja.

Posle ovakvih velikih konkursa i velikih izgradnji ostaje pitanje: šta bi bilo da je nagradu dobio neko drugi, da je neko drugi bio gradonačelnik, da je izgrađen drugačiji objekat, da je podignut ranije ili kasnije, kako bi on odredio vedutu grada, kako uticao na podizanje drugih objekata, atmosferu, reaganje ljudi?

Ali, desilo se ovako kako se desilo. (nastaviće se)

SEGEDINSKI SANDŽAK I STANOVINIŠTVO U POPISU 1570. GODINE (II DIO)

Subotička nahija u Segedinskom sandžaku

Najstariji, dosad, poznati zapis naši prizimena na prostoru stare Bačke o kojima je divanjeno na simpozijumu 2010. u Baji

U ovom broju nastavljamo na teritoriji Subotičke nahije, s prigledom šta su turski carski popisivači uneli u svoje teftere 1570. godine. Iz ovi zapisa (deftera) saznajemo, izmed ostalog, i o strukturi vlasništva koja se razlikuje med gradovima, poreskim obavezama i naturalnim davanjima, o poljoprivrednim kulturama prija domestikacije iz Amerike (Amerika je otkrivena 1492. al je import američki biljaka u Evropu i širenje krumpira, kuruza, duvana, paradidke, bagrema, ko poljoprivredni kultura potrajalo), koje su se uzgajale u Bačkoj, o stočarstvu, feudalnim vlasnicima pojedini sela i pustara, ko i o vojnim jedinicama i starešinama subotičke, somborske, bajske i segedinske tvrđave. Saznajemo, naravno, i o kadgodašnjim nazivima toponima, danas postojećim, al i o nestalima.

Koliki su bili prihodi i kolika davanja Turcima

Zanimljivo je da je u posmatranom periodu popisa, sultan bio Selim II, kojeg srićemo u televizijskoj seriji „Sulejman“, ko sina Hurem i njezinog ljubavnika slovenskog porikla. Budimski pašaluk u kojem je bio Segedinski sandžak, a u njemu Subotička nahija, nije imao svog sandžakbega, već je š njime upravljao budimski paša (prema mađarskom privodu Čelebijije) a prostiro se od Feldvara i Višegrada (mađarskog) do Beograda, Jagodine, Kragujevca, Vidina, Požarevca, Leskovca (Magyarország török kincstári defterek 1886). Gornji navodi, ne slažu se uglavnom s našom slikom o Beogradskom pašaluku, al je ko informacija o mađarskoj istoriografiji bitna. Po našoj nikad nije postojao, već je upravna struktura Smederevskog sandžaka,

posli pada Beograda 1521. bila primištena u Kalemegdansku tvrđavu, a sam Smederevski sandžak bio je 1541. iz Rumelijskog pašaluka, prispojen Budimskom beglerbegluku (ejaletu, pašaluku). Nastavljamo, dakle, sa skraćenim predstavljanjem rezultata popisa u Subotičkoj nahiji. Fekić ima 14 kapija i 16 srpskih familija, s obavezama od 3000 akči, al ga je teško u današnjem okruženju lokalizovati. Vaštrog je srpsko selo Ostorak, severozapadno od Sente, ima 12 kapija i 12 srpski familija, prihod nuz pripadajuću pustaru i oranicu Kalaču, je 2800 akči. Tornoš je malo srpsko selo s 4 familije i 4 kapije. Prihod je nuz haradž (tako stoji) nevirovatnih 6799 akči, nuz ogromna naturalna davanja, ko na primer – desetina od žita 160 kile je 2260, od goveda 1355 akči, porez na ispašu 1300 akči. Zajedno s davanjom od 600 akči, sela Otaus iz titelske nahije, i ispendže nomada u šatorima, činio je Ahmedovo timarsko imanje od 7499 akči. Ovo misto znamo i iz kasnije istorije, ko jedno od dva mista za koje se tvrdi da je misto ubistva Ivana Crnog, jel Jovana Crnog, jel Jovana Nenada, kako sad najčešće spominje. Likaš ima tri familije i tri kapije, prihod od 2200 akči, al je zanimljiv po imenu timarskog spahije - Mađžar Ibrahima, što možda govori da je taj tvrdi oblik imena komšijskog naroda došo od turskog primera, koji i mi Bunjevci hasniramo, (hasna-haszon, turcizam koji je ušo i u jezik Mađara). Ako znamo da je i jedan od prvi budimski paša bio poriklom Mađar (i nji su ko dicu odnosili), i ovaj Ibrahim je virovatno mađarskog porikla. Nenastanjenju pustaru Mada, izmed Subotice i Halaša, spomeničemo zbog devetorice vojnika subotičke tvrđave kojima je išo prihod od 1400 akči, dilom i sa ove pustare, a to su bili: Husrev

bin Mehmed, Dur Ali bin Husejn, Ibrahim bin Timur, Husejn Bosna (sic), Mustafa bin Mehmed, Kasim bin Ferhad, Kurd bin Jahja, Ferhad bin Abdulah i Husejn bin Mehmed. Verošedhaz i Ganić, su pustare koje su popisane zajedno, a prvi je u stvari današnji Verušić. Prihod od 1000 akči pripada Mustafi bin Pir Aliju, zajedno s prihodom od 4000 akči, sela Bozovisne, u bačkoj nahiji. Budakut (čest tip složenice za naziv toponima u mađarskom jeziku, po kojem je virovatno i Tavankut dobijo ime – od Tavankut, što bi značilo na potoku pojilo jel bunar, a pored starog sridnjevikovnog opiduma Tavankuta, sad već nepostojećeg Tavankuta, protico je potok Čik, koji tu ulazi iz Mađarske), je nenastanjena pustara, izmed Žednika i Čantavira, s prihodom koji je išao Ali bin Mahmudu, od 900 akči.

Imena većine mista poznata su i danas

Tonpa je nenastanjena pustara, al su na njoj popisani šest mađarski salaša sa prihodom od 2800 akči. Timarsko je imanje dva vojnika subotičke tvrđave, Ferhada bin Abdulaha i Šabana bin Ahmeda, od po 1400 akči, što je najčešća cifra med navedenim prihodima, pripadnika vojske. Đantaroš je nenastanjena pustara istočno od Bačke Topole. Njezin prihod od 833 akče, zatim isti prihod od pustare Tiviska i 5000 akči od sela Kuvešdinov, iz somborske nahije, bio je timarski posed Guzanfer bin Hamze. Pustara Belinc daje prihod od svega 250 akči, sa skromnim naturalnim davanjima. Nalazila se, prema Lipsky karti, jugoistočno od Topole, a po Vaš Elodu, u blizini Tompe, a po knjigi „Tovabtünő évszadzok” severozapadno od

Subotice, u okolini Kelebije. Prihod je išo Hudaverdu, al nema podataka, ko je on. Čontafejer je nenastanjena pustara, s prihodom od 301 akče. Danas je to veliko i razvijeno selo Čantavir, a zijametski prihod išo je spominjanom Mehmedu. Agošedhaz je nenastanjena pustara s ogromnim prihodom od 3800 akči, porezom na smištaj bio je 2100 akči, porezom na ispašu od 1700 akči. Nalazio se izmed Čantavira i Pačira. Prihod je išo sedmorici vojnika III čete subotičke tvrđave. Pačer je nenastanjena pustara, današji Pačir, u blizini sela Komoraš (opisan u somborskoj nahiji). Pripadao je ko timarsko imanje, Iskender agi. Fiveroš je beznačajna nenastanjena pustara, koju je teško locirati, al je spominjemo jel nuz prihod od 3000 akči, sela Baračka u somborskoj nahiji, čini 3100 akči timarskog prihoda, od čega 1500 akči pripada Mustafa bin Abdulahu, komandantu IV čete subotičke tvrđave. Bartan Uleš je pustara koju možemo locirat prema popisu iz 1578. istočno od Subotice, u okolini Ludaša. Prihod je išo Ahmedu, zaminiku komandanta subotičke tvrđave. Časarhomoka je pustara u blizini Subotice, prihoda od 400 akči, koji je dio timarskog prihoda Ferhada, dizdara subotičke tvrđave. Salaš segedinca Varga Tamaša u blizini Subotice, zbog čegagod popisan je u rangu pustare, prihod je pripado ko dio prihoda Hasanu bin Abdulahu, komandiru III čete i Osmanu bin Husejnu, iz segedinske tvrđave. Đurđin je pustara i majur „spretnog borca konjanika”, kako je navedeno u popisu a pravo na uživanje prihoda od 939 akči, porezom na sino od 800 akči i desetine od sina u visini od 139 akči, imao je Mehmed, jedan od komandanata spahija segedinske live (dizdar). Vantelek je pustara južno od Subotice, s prihodom od 900 akči, da-

vanjom od ispaše u visini od 350 akči, nomada pod šatorima od 200 akči ispendže i desetine na sino od 350 akči. Zajedno s Kačmarom iz somborske nahije, koji daje 6600 akči, to je 7500 akči timarskog prihoda, od čega 6000 akči pripada Radičevom sinu Milošu, a 1400 akči Rađzebu bin Veliji iz treće čete subotičke tvrđave. Dakle, timarski prihod nije išo samo Turcima, već i našima koji su ušli u sistem. Kišenkiral je pustara sa prihodom od 400 akči izmed Đurđina, Bajmoka, Pačira i Čonoplje. Značajna nam je jel saznajemo ime Husejna, komandanta somborske tvrđave (varnagi), kojem pripada prihod zajedno s 2600 akči od sela Kišheteš u somborskoj nahiji.

Puća je nenastanjena pustara, pored Ludaša, a timarski prihod od 900 akči, zajedno sa 6000 akči sela Kovas iz segedinske nahije, 800 akči Hanta pustare, 400 akči od ade u segedinskom ritu i 300 akči nomada pod šatorima, što je bio prihod Ali timarlije. Kalača i Kiškalača naziv je pustare u blizini Sente, s prihodom od 2000 akči, što je pripadalo Halilu bin Ibrahimu. Kaposta je manja pustara u okolini pustare Tavankut, s prihodom od 500 akči, al ju je teško identifikovat, pošto se ne navode naturalna davanja, iz koji bismo mogli zaključiti, radi li se o dilu pod piskom, jel pod crnicom.

Prizimena na „ić“ i „vić“ koja se u popisu spominju

Prosično opterećenje u subotičkoj nahiji bilo je 364, najmanje u Čiku 147 akči, a najveće u Tornošu 1699 akči. Važno je znat da se živilo u vrlo velikim porodičnim zadrugama. Mađarski mista ima ukupno tri, to su Subotica, Tompa i Kelebija, srpski mista ima 26, u 40 pustara nema popisani stanovnika, dakle ukupno 69, nazivi toponima uglavnom su mađarski. Vrime je ovo, kad prizimena još nisu formirana i u današnjem smislu su ritka. Posmatrajuc ona koja se završavaju na „ić“ il „vić“, nalazimo med stanovništvom subotičke nahije 31 srpsko, jel cigurnije - slovinsko prizime, od koji je daleko najčešće Radić koje se pojavljuje u 27 familija, Đurića ima 7 familija, Diragić /Dragić/ 6, Vukić 5, a u par navrata pojavljuje se familije Borić, Milić, Lalić, Vujić, Janić, i Bradić. Po jedna familija nosi prizime Dučić, Vučić, Višnjic,

Dobrić, Bratić, Radačić, Mišović, Hukić, Bilić, Milović, Hrgović, Marić, Kosorić, Cvetković, Hodić, Radinić, Vejić, Pavlić, Beritić, Vinčić, Hornak, Botić, Došlac, Litvanov, Rajak, Dobronić, Ivanić, Krunić, Brajan, Bogdan, Ognan, Maleš, Vujčić, Večerin, Veraneš, Đurašin, Istojević, Martinić, Subota, Matić, Istančić, Horjak, Madun, Rančik, Manić, Marsan, Đurić, Miloš, Velić, Kovan, Katić, Sakotić, Godar, Gladić, Martić, Bujas, Brajić, Petrošić. Med navedenima vidimo i više naši prizimena. Najviše srpski prizimena koja se završavaju na „ić“, ima u Boršodu, gotovo polovina, što moždar ukazuje na veću koncentraciju stari familija i patricija, dok u ostalim mistima to ne prilazi u prosiku desetinu. Ukupno gledajuc, broj familija u Subotičkoj nahiji bio je 322, dok je broj kapija 352. Dohodak od kapija je 15.071 akče. Ako bismo računali 15 članova po familiji, dobili bismo broj od 4830 stanovnika nemuhamedanca. Ako tom dodamo 89 popisani salaša, od koji je samo jedan turski, dolazimo do cifre od aproksimativno računajuc 6150 stanovnika hrišćana, dok je broj turski stanovnika po popisu neizvestan, jel je u ovoj nahiji njev broj moguće pridpostaviti samo na bazi spomenuti i nabrojani pripadnika, četiri čete posade subotičke tvrđave, istina samo oni kojima je pripadao timarski prihod.

Čime se sve punio „budžet“

Prihod od 30 subotičkih salaša bio je 10000 akči, a dohodak od svi 69 mista je 141.294 akče, ispendža u devet mista je donosila 2198 akči, pašarina u 14 mista je 6225 akči, desetina od lana u tri mista je 56 akči, desetina od sočiva u dva mista iznosila je 19 akči, davanje na ovce u 26 mista bilo je 10063 akče, desetina od kupusa i kudjelje u 26 mista iznosila je ukupno 381 akču, 23 mista, za bostan plaćalo je ukupno 484 akče, proso se sadio u jednom mistu, a dohodak je bio naravno skromni 60 akči, na drva za loženje 27 mista plaćalo je 13.075 akči, svinje su držali u 22 mista plaćajuc ukupno 561 akču, u 28 mista plaćan je porez na košnice od ukupno 731 akču,

U 26 mista plaćao se porez na crni i bili luk, u ukupnoj vrednosti od 244 akče, na sino, 19 mista plaćalo je porez od ukupni 3597 akči. U jednom slučaju,

obaveze za sino, definisane su ko desetine na sino od pet taljiga (seoski kola) i iznosila je 125 akči. Najzanimljiviji naziv imo je porez na burad, snaše i eventualne kazne, a on je iznosio u 27 mista 4608 akči. Desetina na žito pokazuje veliku paletu definisani obaveza, te tako imamo navedene slideće poreze: desetina od 10 kile, 12 kile, 13 kile, 20 kile, 21 kile, 24 kile, 28 kile, 35 kile, 37 kile, 43 kile, 45 kile, 50 kile, 55 kile, 57 kile, 60 kile, 70 kile, 71 kile, 82 kile, 95 kile, 99 kile, 100 kile, 120 kile, 150 kile, 160 kile, 180 kile, 287 kile, 300 kile, dakle odnos najslabijeg i najjačeg je 1:30. Kile možda pridstavlja niku težinsku jedinicu, koja virovatno nije ko naša kila u dekadnom sistemu, a moguće da je zavisila od plodnosti zemlje. Ovi 27 vrsta obaveza, izraženi u akčama, uvik je definisano ko proizvod s brojom 14, osim u 2 od 33 mista. Tako na destinu od 10 kile, obaveza je 140 akči, a na 300 kile, obaveza je 4200 akči.

U 33 mista sakupi se za žito ukupno 34.858 akči. Slična je disperzija poreski obaveza i za mišanu desetinu, u kojoj se koristi množitelj 8. Imamo primenjeni 22 različite stope poreza u 35 mista i to: mišana desetina 4 kile, 5 kila, 8 kila, 12 kila, 13 kila, 15 kila, 18 kila, 19 kila, 25 kila, 30 kila, 35 kila, 45 kila, 50 kila, 60 kila, 80 kila, 95 kila, 100 kila, 120 kila, 150 kila, 220 kila. U ovom slučaju odnos najslabijeg i najvećeg poreza je 1:55, što je puno veći odnos nego kod žita. Onaj čiji je porez definisan ko desetina 4 kile, plaća 32 akče, a za desetinu 220 kile plaća se 1760 akči. Ukupan prihod za mišanu desetinu iznosio je 13.832 akče, a sveukupno na nivou nahije, prihod je bio 265.056 akči. Vidimo da postoji porez na ovce, čele, svinje, al na konje, goveda i bivole kojima se oralo, ko što ćemo viditi iz popisa u somborskoj nahiji nema zapisa. Svi ovi podaci govore nam i o načinu ishrane i zemljoradnje.

A ko je nosio vlast?

Popis nam nudi i dosta ozbiljni podatka o dilu stanovništva koji je u Segedinskom sandžaku bio nosioc vlasti. Tako saznajemo da je komandant somborske tvrđave bio Husejn, da je komandant segedinske live bio dizdar Mehmed, da je segedinski miralaj bio Husrev, da su u segedinskoj tvrđavi bili: Osman bin Hu-

sejin, Hasan bin Abdulah, Husejin bin Abdulah, Hasan bin Mustafa, Džafer bin Veli, Humr bin Abdulah, Veli bin Abdulah i Hasan bin Hamza, Ali bin Ishak, Mehmed bin Abdulah, Mustafa bin Ibrahim, Hurem bin Redžeb, Ferhad bin Abdulah i Mehmed bin Jusuf. Saznajemo da je subotičkom tvrđavom konadovo dizdar Ferhad, da je Ahmed bio zamnik komandanta (kethuda) branilaca subotičke tvrđave (mustafhiza), da je Ali bio timarlija. Starešina prve gradske čete bio Inehan bin Husein, a pojedini od podčinjeni bili su: Ferhad bin Mustafa, Salih bin Ferhad, Jusuf bin Abdulah, Mezd bin Hasan, Ali bin Abdulah, Inehan bin Veli, Iskender bin Hasan, Kurd bin Abdulh i Bali bin Hasan. Starešina treće čete bio je Redžeb bin Velija, koji je na jednom mistu naveden obratno, ko Veli bin Redžeb. Oko ovog postoji još jedna nekonzistentnost, pošto je i Hasan bin Abdulah naveden ko starešina treće čete. Kako god bilo, imena podčinjeni bila su: Sulejman bin Ahmed, Šaban bin Bajram, Mustafa bin Mehmed, Redžeb bin Veli, Mehmed bin Džafer, Bali bin Piri i Husejin bin Abdulah. Starešina IV čete bio je Mustafa bin Abdulah. Med vojnicima subotičke tvrđave su i Husrev bin Mehmed, Dur Ali bin Husejin, Ibrahim bin Timur, Husejin Bosna (sic), Mustafa bin Mehmed, Kasim bin Ferhad, Kurd bin Jahja, Ferhad bin Abdulah i Husejin bin Mehmed, Ferhad bin Abdulah i Šaban bin Ahmed, al za nji nemamo podatke kojoj su četi pripadali. Pošto mi je Google-ov privodilac davo pogrišan odgovor, nuz pomoć gospode iz ambasade republike Turske, saznano sam šta rič bin (ko bin Laden), u imenima navedeni vojnih lica znači. Šaban bin Ahmed, primera radi, znači Šaban, sin Ahmeda. Izuzetno je zanimljivo pitanje na šta se odnosi poreski segment „nomadi u šatorima“, jel kako stoji u mađarskom privodu „Sátorlakó vándorok“. Odgovor je bilo moguće naći samo u novijoj literaturi, a pronašo sam ga u tekstu „Sátorlakó vándorok a török kori Észak Bácskában“, autora: Wicker Erike, Posa Annamária, Pálfi Györga, Molnár Erike i Lovász Gabrielle, objavljenog u julskom broju mađarskog istorijskog misečnika „Rubicon“. U jesen 1993. u Bačalmašu otpočeta je eksploatacija majdana piska, na jednoj blagaj uzvišici. Ubrzo, bager je

otkopao više ljudski kostivi izuzetne očuvanosti, na kojima čak nije bilo gotovo nikake promine boje. Jasno je bilo da je rič bila o sridnjevikovnom lokalitetu, u nadležnosti Muzeja grada Baje. Ipak, bilo je više neobičnosti u odnosu na sridnjovikovna mađarska groblja, nigdi cigaljka, kamena, što bi ukazivalo na crkvu jel kapelu, oko koje su se obično formirala groblja. Na 1,5 km postojalo je drugo sridnjevikovno groblje, što nije izgledalo logično, al se tad još nije ni pomišljalo da se radi o groblju drugog naroda.

I groblja divane o prošlosti

U slideći desetak godina, otkopano je oko 500 grobova, a antropološka istraživanja koja su paralelno rađena na univerzitetu u Segedinu dala su zanimljive rezultate. Već 1993. antropologu Köhegyi Mihály-u bilo je jasno da sve ovo, s Mađarima nema nikake veze i da se radi o balkanskim doseljenicima pristiglim pod turskim osvajanjima, o kojima je mađarska historiografija imala podataka, al sve do pronalaska bačalmaškog groblja nije bilo materijalnog dokaza, pogotovu zemni ostataka, koja se pouzdano povezuje s balkanskim doseljenicima. Posli tog ovo usmirenje je moglo bit prošireno i na druga nalazišta, te se tako sad već zna da u istu grupu spadaje i otkrivena groblja u Baji, na više lokaliteta u Janošalmi, u Kačmarskoj cigljini i Oleđenu, Batmonoštoru-Surduk obali, Čavoljskom putu ka granici, a poznata su nalazišta i u Hajošu, Kišsalašu, Meljkutu, Čikeriji, Madrašu, Tompi. Po autorima ovog članka, sa ovom temom u vezi su i lokaliteti u Vojvodini, ko što su ostrvo Siga kod Bačkog Monoštora i Bu-

kovački salaši kod Sombora, na čijoj teritoriji je sridinom 1940. otkriveno sridnjevikovno groblje. Za sve lokalitete osnovno je pitanje ko su bili ti ljudi, zašto su došli, kako su živili na ovom prostoru. Odgovore sad već imamo, na bazi mađarski i internacionalni interdisciplinarni istraživanja. Pošto se jedan dio stanovništva, a iz prikazani popisa vidimo ne sav, priselio severnije, velik dio Bačke osto je gotovo nenastanjen. Sridinom XVI vika na zapovid Sulejmana I, na prostoru izmed Sombora i Baje, naseljen je u tri sela ozbiljan broj doseljenika-raje, sa različiti teritorija nomada u šatorima, od koji je stotinjak služilo ko slobodni konjanici, uživajuć slobodu od davanja poreza. U posljednjoj trećini vika doseljenika je već bilo toliko da se teritorija opet mogla nazvat naseljenom, naravno po tadašnjim mirilima. Prema više deftera, ti stanovnici su imali južnoslovensko-romanska imena, vodili su ji knezovi i primićuri, (baš ko i po popisima iz 1570. u skoro svakom mistu priko 10 familija kogod je označen ko primićur, a u većim srpskim mistima, navode se redovno i seoski knezovi), o viri su se starali kaluđer. Istorija je još uvijek dužna odgovora odkale su došli i kojem, jel kojim narodima su pripadali, al se za vrlo virovatno mož uzet da su u severnu Bačku prispili Balkanci, bili pored spominjanog južnoslovincok i vlaškog porikla. Njeva naselja odlikovala je stalna izmina stanovništva, jedni su odlazili, drugi na njevo misto dolazili. Krajom 16. vika prispili Balkanci Raci, protivili su se namirama Palfi Miloša, da ji priseli u region Estergoma, al su vrimenom većina očli tamo, na cigurnije, al s namirom da se kad se poboljša situacija vrate. 1598. godine glavešine

Raca severne Bačke, potpisivaje ugovor s Palfijom, obećavši lojalnost caru Rudolfu, sve do povratka, te obavezu da i po eventualnom povratku njemu plaćaje porez.

Stanovništvo se nije međusobno mišalo

Pisani podaci iz prve dvi decenije 17. vika nedostaju ne samo za sela, već i za grad Baju koja je po popisu iz 1570. gotovo isključivo srpski grad. Za 1622. godinu postoji više zapisa da je Bačka opustila. Ubrzo se tu nastanjuju Srbi iz „stare Srbije”, a u pojedina mista nastanjuju se hrišćani zemljoradnici iz Bosne. Autori ne navode etničko poriklo ovi drugi. Na bazi sačuvani pisani tragova u Bosni, autorima nije pošlo za rukom razlučit ove od prisutnog mađarskog elementa, ni od sridinom 16. vika vamo prispilog rackovlašskog etnosa. Krajom 17. vika pustošenja su bila tako surova, da je prostor od Kečkemeta do Segedina i Subotice opet opustio. Karakteristično je za otkrivene materijalne tragove ovi imigranata da svoje nikad nisu saranjivali na postojeća groblja, već su ofornljavali svoja, izdvojena, uvik na kakom brdašcu. Zapaženo je da su redovi grobova bili pravilni, a na više mista zapažena su grupisanja, što je virovatno na familijarnoj osnovi. Rake su kopane pomalo trapezasto, jel blago ovalno, s prvougaonim udubljenjem na dnu, najviše u pravcu jugozapad-severozapad, i zapad-istok. Podlaktice pokojnika, po pravilu, bile su u pridilu krstvi, ritko prikrštene prema ramenima, sanduci su bili od tesanog drveta. Priko njeg mečali su granje pa gredice i daske, na nji tekstilni prikrivač, pa tek priko tog

zemlju. Pojedini grobovi okruženi su jarkovima, po svemu sudeći da stoka koja pase ne prilazi blizo. Menduše nađene u grobovima ukazuje na makedonski i južnosrbijanski manir izrade. U većim rackim grobljima nađeni su i ostaci potkova s čizama. Predmeti vezani za obidovanje, karakteristični kako za hrišćanske, tako i za muslimanske grobove toga vrimenta, nisu nađeni ni u jednom grobu. Nalazi odsika za antropologiju na univerzitetu u Segedinu potvrđivaje da su oko 500 prikupljeni skeleta s lokaliteta Bačalmaš-Oalmaš, iskopani u majdanu piska od 1993-2003.godine u neverovtno dobrom stanju. Čak i dičije kosti, koje se puno teže očuvaje, u slučaju pronađeni ukupno 481u Bačalmašu, di čine više od polovine saranjeni, su vrlo dobro očuvane. Zapaženo je da su povrde koje se mogu čitat sa civasti kostivi i s lobanje vrlo ritke, al i da u dosta slučajeva krsna kost umisto uobičajenih pet pršljenova ima šest jel čak sedam. Pridpostavka istraživača bila je na bazi tog, da su članovi ove zajednice živili u relativno zatvorenim zajednicama, ne želeć se mišat sa drugima, te da je med njima češće dolazilo do stvaranja potomstva, med daljim rođacima. Na bazi antropološki, odnosno etnološki opservacija, pokušala se nać veza sa mađarskim, rumunskim i južnoslovenskim elementom. Od svi, po ovim kriterijumima izdvojenim lokalitetima vezanim za balkanske pridošlice, zasad se uspila pronać veza sa grobljima u bosanskoj Raškoj Gori, što je podatak od izuzetnog značaja za dalja eventualna istraživanja.

(nastaviće se)

Zvonko Stantić

LIK JE SVUDAN OKO NAS

Likovita ulja

U ovom broju saznaćete više o likovitim uljima i njevoj upotrebi, kako za ličenje tako i za prevenciju razni bola.

Ulje od masline

Maslina je biser Mediterana i mediteranske rane a od skoro se i kod nas dosta koristi. Masline se uzgajaje najmanje 6000 godina.

Na Kreti, u Palestini, Egiptu staroj Grčkoj se već tad koristilo ko rana lik i gorivo za lampašice. Triba znat da je mediteranski način ishrane najzdraviji na svitu baš zahvaljujuć maslini i maslinovom ulju.

Maslinovo ulje sadrži antioksidante, koji spričavaju proces oksidacije, odgovoran za prirano odumiranje ćelija. Maslinovo ulje štiti organizam od srčani obolenja, skida holesterol, ima protivupalno dejstvo, štiti od raka. Maslinovo ulje sadrži linolensku i oleinsku kiselinu koje čiste krv i snižavaju loš holesterol, pomaže u podizanju nivoa dobrog holesterola i pomaže u regilisanju krvnog pritiska. Osim tog, s maslinovim uljom možemo vršit prirodnu detoksikaciju organizma na slideći način: ujutro na prazan stomak uzet jednu supenu kašiku nerafinisano maslinovog ulja i snažno mučkat u ustima oko 15 minuti. U ustima će se stvorit bila gusta masa koju triba ispljunut i usta dobro isprat vodom. Ako ovo redovno činite videćete vidne rezultate kod: glavobolje, zubobolje, paradentozе, bronhitisa, čira na želucu, bolesti criva i još dosta razni bolesti.

Kod pripreme rane maslinovo ulje se ne smi pržit, ono se koristi ladno.

Maslinovo ulje je nezaobilazno u narodnoj medicini: spričava bolesti krvni sudova, poboljšava rad

želuca i jetre, smanjiva rizik od raka, poboljšava izgled kože i kose, pomaže kod varenja, reguliše krvni pritisak i šećer, pomaže kod gripe i prilade.

Ricinusovo ulje, otrov jel lik

Istina je da je ricin - aktivna materija iz ricinusovog simena najjači otrov na svitu, a i biljka ricinus je proglašena najotrovnijom biljkom na svitu po Ginisovoj knjigi rekorda.

No, zato ricinusovo ulje nije opšte otrovno, neg je čak zdravo i likovito. Ono zbog svoje likovitosti u narodu nosi naziv Kristov dlan.

Kroz istoriju, ricinusovo ulje se koristilo u razne svrhe.

U drevnoj Grčkoj ricinusovo ulje se koristilo u rasveti, ko mast za tilo i poboljšanje rasta kose.

Kleopatra ga je koristila za izbiljivanje podočnjaka. U drevnim egipatskim spisima se spominje da se koristilo i za regulisanje stolice.

U aryuvedu se koristi ko sridstvo protiv parazita u organizmu čovika. Ono što ricinusovo ulje čini likovitim je vrlo ritka ricinusova kiselina, ono je sadrži čak 90%.

Viruje se da je baš zbog nje ricinusovo ulje toliko likovito. Ricinoleična kiselina, kako joj je naziv, se pokazala vrlo dobrom kod gljivica, plisni, bakterija, virusa i parazita.

Ricinusovo ulje se već dugo koristi kod slideći obolenja: išijas, ćelavost, artritis, slaba cirkulacija, zatvor, tumor dojke, miomi i ciste, kod ličenja bradavica, bronhitisa, prilade, Parkinsonove bolesti, epilepsije.

Kod zatvora se koristi 1kk uveće prid savanje s čašom vode il soka. Ne smi se koristit duže od nedilju dana.

Zbog dobrog i jakog dilovanja

na cirkulaciju se koristi u oblozima. Uljom natopit gazu, metnit na kritično mesto odgori metnit nejlom i nato termofor s vrućom vodom i držat sat vrimenta. Postupak ponavljat koliko je potrebno a kod jači problema četri puta nediljno u toku misec dana.

Kod mioma, cista na jajnicima, benignih tumora, različiti upalni procesa, menstrualni bolova, zatvora i proliva prioručiva se mećat obloge na donji dio stomaka.

Masaža ricinusovim uljom pomaže kod natečeni dojki, raka dojke, artritisa, reumatizma, bronhitisa i prilade.

Ako imate problema s bradavicama svako veće ji trljajte 15 minuti ricinusovim uljom.

Ricinusovo ulje se pokazalo dobrim i kod Parkinsonove bolesti, multiple skleroze i cerebralne paralize.

Mož ublažit tegobe izazvane lupusom-autoimuno obolenje, epilepsije, hiperaktivnosti, bolesti jetre i žučnog mehura, i kod priteranog zadržavanja vode u organizmu.

Ne priporučiva se trudnicama, maloj dci, osobama s ositljivim želucom i bolestima bubriga. Ne smi se uzimat u velikim količinama zbog proliva i povraćanja.

Ricinusovo ulje se koristi i u kozmetiki za savršen izgled kože. Ima veliku količinu vitamina E i naravno ricinoleičnu kiselinu. Idealno je sridstvo za suhu kožu jel sadrži u sebi dosta vode. Najviše se koristi kod zrilije kože, jel podstiče stvaranje kolagena i sotim umanjiva bore. Ono uklanja bubuljice i mitesere čisti i hidrira kožu. Pomaže kod opekotina, abrazija-pukotina na koži – ko prevencija strija i ekcema.

Evo nekoliko recepata za uklanjanje šminke:

- masna koža-30% ricinusovog ulja, 70% suncokretovog ulja
- normalna koža-20% ricinusovog ulja, 80% suncokretovog ulja
- suva koža-10% ricinusovog ulja, 90% maslinovog ulja

Ricinusovo ulje možete nabavit u svakoj bolje opremljenoj apoteki.

Eva Kovač Pečkai

BIOGORIVO NA BAZI DRVETA BI MOGLO POSTAT UNOSAN POSO DO 2020.

Kuruzni etanol

Istraživači su našli da bi produkcija etanola na bazi drveta, poznatog i ko celulozni etanol, smanjila cinu proizvodnje i unaprijedila snabdivanje gorivom u cilom svitu

Gorivo pravljeno od drveta moglo bi postat kompetitivna komercijalna alternativa za gorivo pravljeno od kuruzna do 2020. godine. Uslov je da industrija biogoriva podrži ovu inicijativu, kaže se u istraživanju Univerziteta British Columbia.

Dodatak fosilnom gorivu

Kuruzni etanol je trenutno dodatak fosilnom gorivu, kako bi zadovoljio državnu regulativu koja podstiče alternativne izvore goriva. Za razliku od kuruznog, biogorivo bazirano na drvetu je pouzdanije, al se trenutno ne proizvodi u dovoljnim količinama u Kanadi i SAD.

Prije svega zbog visoki cina. Studija objavljena u nedavnom broju žurnala koji se bavi specijalno ovom tematikom, identifikovala je nekoliko prilika za redukciju ovi troškova. Istraživači iz vladinog

trajanja raste, tehnološki napridak i ekonomije u zamahu će uticati da se trošak proizvodnje smanji. Zakon SAD iz 2007. godine pridvida proizvodnju 117 milijardi litara etanola koji bi se dodao fosilnom gorivu, do 2022. godine.

tila za šumarstvo, našli su da bi produkcija etanola na bazi drveta, poznatog i ko celulozni etanol, smanjila cinu proizvodnje i unaprijedila ovu inicijativu, i brez vladine podrške. „Kako se industrijska produkcija zahuktava, celulozni etanol ima dobre šanse da postane konkurentan kuruznom etanolu, na tržištu obnovljivi goriva,“ kaže Džeimi Stiven, jedan od istraživača pomenute studije.

Štednja resursa al i novaca

Stivenovo istraživanje daje indikacije da bi ekonomska konkurentnost etanola baziranog na drvetu, mogla bit unaprijedna redukcijom kapitalni troškova i sridstava za rad, redukcijom cine enzima i generisanjom prihoda iz nuzproizvoda, ko što je struja.

Danas, enzimi potrebni za proces proizvodnje pri samom su vrhu troškova drvnog etanola. Kako po-

tražnja raste, tehnološki napridak i ekonomije u zamahu će uticati da se trošak proizvodnje smanji. Zakon SAD iz 2007. godine pridvida proizvodnju 117 milijardi litara etanola koji bi se dodao fosilnom gorivu, do 2022. godine.

Kanada i Brazil pridnjače u proizvodnji i zaštiti životne okoline

U Kanadi, obim te proizvodnje uokviren je na 5%. Biogorivo na bazi drveta smanjiva efekat caklene bašče i zahtiva manje vode za proizvodnju. Celuloza, glavna komponenta drveta, široko je dostupna, al i ne pridstavlja izvor rane. Ko što je slučaj sa šećernom trskom, koja se koristi u iste svrhe. Tako da nema štete kad je izrana ljudi u pitanju.

„Ako se uradi poređenje između kuruznog i drvnog etanola, ekonomski je prvi isplativiji, s druge strane ako se uzme u obzir

energetska bezbidnost, uticaj na okoliš i dostupnost resursa, celulozni etanol postaje konkurentniji,“ kaže Stiven.

U Kanadi, drvni otpad i srodne priradevine od istog, razmatraje se ko sirovina za proizvodnju etanola. Stiven ukazuje da je prije 35 godina, Brazil dono odluku ulagati u industriju etanola na bazi šećerne trske.

Danas, u Brazilu mnoga vozila koriste 100% ovaj izvor energije, a državni podsticaj još uvijek nije pristoto. „Komercijalna proizvodnja drvnog etanola zahtiva državnu podršku da bi bio ekonomski isplativ,“ kaže Stiven. „Mora se uložiti u istraživanje i proizvodnju celuloznog etanola, pogotovo u SAD i Kanadi“. Veliki napridak je napravljen u redukciji troškova al ima još tušta da se radi kako bi se dostigo nivo i zastupljenost na tržištu, koji uživa kuruzni etanol.

T. K. M.

PROJEKCIJA I REGRESIJA - PSIHOLOŠKI ODBRAMBENI MEHANIZMI

Naše psihološke odbrane

Dugotrajno i preterano dejstvo odbrana može da bude štetno, jer onesposobljava čoveka da se bori sa problemima, sužava mu životni prostor i onesposobljava ga za potpun i kreativan život

Čuvena Skarlet, na kraju još čuvenijeg filma, pritisnuta problemima i intenzitetom protivrečnih emocija kaže: „Sutra ću misliti o tome”. Odložila je i potisnula problem kao što čine mnogi ljudi kada žele da ublaže težinu trenutka i sačuvaju svoje „ja” od naleta neprijatnosti.

Kada se „ja” nađe u škripcu

To je samo jedan od psiholoških mehanizama pomoću kojih čovek pokušava da se odbrani od neprijatnosti i emocija koje ga povređuju. I uvek, kada se naše „ja” nađe u škripcu, odnosno kada ne može da izdrži naraslu napetost, nemir i anksioznost, ono uvodi u igru niz odbrana koje se u psihologiji nazivaju odbrambeni mehanizmi.

Projekcija - opravdanje i uteha

Svako od nas ima neke svoje psihološke odbrane i načine kojima pokušava da sačuva svoj ego i po čemu se međusobno i razlikujemo. Jedan od čestih i omiljenih odbrambenih mehanizama je projekcija. Jednostavan i lak, on brzo donosi utehu. Jer kada svoje slabosti, propuste, neuspehe ili nedostatke pripišemo drugima, odnosno „projektujemo” u nekog drugog, nama jednostavno biva lakše. Svako od nas poznaje ili ima nekog u porodici ko je izrazito tvrdoglav, ali koji to uporno odbija da prizna i čak tu svoju tvrdoglavost pripisuje drugima. I tako, po toj šemi („ne, nisam ja takav, već je on tvrdoglav, nervozan, škrt, neuredan, pijanac i sl.),

mnogi nalaze opravdanje i utehu za svoje slabosti i nedostatke. Naravno, većina ovih odbrambenih mehanizama se odvija nesvesno, odnosno mimo naše volje, zbog čega ovde nikakva logika niti objašnjenje ne pomažu.

„Dečije” praznjenje besa - regresija

Regresija je drugi čest oblik psihološke odbrane od neprijatnosti. Radi se o tome da u nemogućnosti da reši neki problem, čovek počine da viče, plače, lupa i slično, dakle, regresija i pada na jedan niži, dečiji nivo ponašanja, te čovek na taj način prazni svoj bes, strah ili nemoć, nakon čega se oseća bolje.

Maštanje i nalaženje razloga

Neko se brani od problema i neuspeha povlačenjem i bežanjem u svet mašte, čime se udaljuje od neugodne stvarnosti i tako postiže

olakšanje. Mašta, doduše, može da bude korisna ali samo do izvesne mere, jer previše maštanja odvaja čoveka od realnosti i onesposobljava ga za pravi konstruktivan život.

Ima osoba koje vole da svoje neuspehe i propuste opravdaju racionalizacijom, odnosno nalaženjem nekog inteligentnog opravdanja za svoje slabosti, neuspehe ili propuste. Tako, na primer, mladić koji nije uspeo da završi fakultet, će reći da to nije zbog njegove lenjosti i nesposobnosti, nego „zato što su profesori bili loši”, ili „nije imao uslova” i sl.

„Kiselo grožđe” i potiskivanje

U psihologiji se rado pominje fenomen „kiselog grožđa”, što potiče od priče o lisici koja, kada nije mogla da dosegne grožđe, odlazi komentarišući: „ne mari, ionako je kiselo”. Na sličan način se neki ljudi teše kada im, nešto do čega im je jako stalo, ne uspe ili im je nedos-

tižno. „Ne bih se menjao sa njim ni za kakve pare”, kazao će za nekoga ko je na visokom položaju, ili će loš učenik za odličnog đaka reći da je štreber, a ružna devotka za lepu da je glupa. Potiskivanje je jedna posebna vrsta negiranja stvarnosti. Ljudi rado potiskuju iz svesti sve ono što im je neprijatno i što kod njih stvara napetost, nesigurnost i uznemirenost. I opet je to samo privremeno rešenje, jer potisnute emocije traju i žive i ispoljavaju se transformisane u nekom drugom obliku, najčešće u vidu nekog telesnog simptoma, što onda traži dodatne odbrane.

Maske na kraju ipak padnu

Svi ovi odbrambeni mehanizmi ponašanja su do izvesne mere potrebni i korisni, jer u određenim životnim situacijama pomažu čoveku da lakše preživi neprijatnosti u koje je dospao. Oni smanjuju strepnju i povećavaju samopoštovanje što pomaže pojedincu da nastavi uspešnije rešavanje problema. Međutim, dugotrajno i preterano dejstvo ovih odbrana može da bude štetno, jer onesposobljava čoveka da se bori sa problemima, sužava mu životni prostor i onesposobljava ga za potpun i kreativan život. Zbog toga danas terapeuti nastoje da „skinu” sve te ljudske maske i psihološke odbrane i da nauče čoveka da se suočava sa životnim problemima, da ih ne odlaže i zataškava, nego da ih rešava realno i pravovremeno u skladu sa svojim objektivnim mogućnostima.

Desa Kujundžić

ĐURO STANTIĆ SVITSKI PRVAK I OLIMPIJSKI ŠAMPION

U susret Olimpijadi

Po grčkim istoričarima, Olimpijske igre počele su 776. godine p.n.e. u Olimpiji u Grčkoj i održavale se sve do 393. godine n.e. O tom kako su nastale postoje, naravno, samo legende. Prva je da ji je ustanovio sam Zevs ko proslavu pobjede nad svojim ocom Hronosom. Druga legenda kaže da je Herakle pobjedio u jednoj trki u Olimpiji, pa je odlučio da se na tu uspominu svake četiri godine održavaju igre. Nisu Olimpijske igre bile jedine u antičkoj Grčkoj. Održavale su se i Pitijске, Nemejske, Panatenejske i Istmijske igre. Sličan ovom pojmu je i pojam olimpijskog primirja, kad su grčke države prikidale međusobna ratovanja. Prvi virodostojan zapis o održavanju igara u Olimpiji je iz 776. p.n.e. Do XV igara takmičenja su se održavala samo u jednoj disciplini – trki na jedan stadij (185m), a posli na dva stadija, da bi 720.godine bila održana trka na 24 stadija (4.420m).

Pobidnici su bili heroji

Za žene organizovane su posebne igre i to u čast boginje Here, u Olimpiji, isto svake četvrte godine. 748. godine p.n.e. uveden je penkratoni (kombinacija boksa i rvanja – to sad kod nas ulazi u modu), 708.p.n.e. uvodi se klasično rvanje i petoboj, 688. p.n.e. uvodi se šakanje (boks) 689. p.n.e. trke kočija, itd. Pobidnici su postajali nacionalni heroji, dobijali su spomenike sa svojim likom u rodnim gradovima (to je kod nas uspilo samo Titu u Kujundžiću), dobijali su razne beneficije, oslobođanje od poreza, pisme su ispravili o njima. Vremenom, ustalio se ritam od četiri godine, a narod je period između prošlih i budućih igara prozvaao Olimpijade, koristeći tu kvartu za računanje vremena. Dakle, ispravno je zvati Olimpijske igre, jel riječ Olimpijada znači period od četiri godine, izmeđ Olimpijski igara. Rim je osvojio Grčku, al je ugled igara trajao još dugo. I rimski car Tiberije,

mašto je o olimpijskom tronu, a Neron je čak učestvovao u trki kočija, iz koji je ispo, al su ga morali proglasiti pobidnikom. Ovo „muvanje, nagradio je oslobođanjem od poreza. 391. godine i hrišćanstvo postaje državna religija u rimskom carstvu, pa su Olimpijske igre, zbog Zeusa, ko začetnika igara po narodnoj legendi, dilovale paganski. Ovu, skoro 12. vikovnu grčku tradiciju, 393. godine rimski car Teodosije je ukinio. Iskopavanjem antički ostataka, zatrpani u katastrofalnom zemljotresu, nemački arheolozi sridinom 19. vika naišli su i na ostatke Olimpije.

Još istorijatu Olimpijski igara

Digod u isto vrime, baron Pjer de Kuberten, razmišljao je o razlozima francuskog poraza u ratu 1870 - 1871. s Pruskom. Zaključio je da je fizička pripremljenost Francuza značajno zaostajala za pruskom. Tako je začeta ideja u utemeljivaču

MOK-a, da na tom polju štogod triba učiniti. Kako se i sam bavio sportom (moglo mu se, jel ko baron nije moro ić na poso, jel na njivu) ideja da je potrebno demokratizovati uslove za bavljenje sportom, učinila se pogodnom da se telesno vižbanje uvede u široke narodne mase, da mu se učini dostupnim i atletska staza i sve druge

pritpostavke bavljenja privashodno atletskim, plivačkim i borilačkim sportovima. Na kongresu u Parizu, na čuvenom univerzitetu Sorbona 16.jula 1894. prihvaćena je Kubertenova ideja da se prve obnovljene Olimpijske igre održe za dve godine u Atini. Osnovan je MOK – Međunarodni Olimpijski Komitet, a za pridsidnika je izabran Grk – Demetrius Vikelas.

I Subotičani olimpijci i to odavno

Zanimljivo je da je Pjer de Kuberten 1894. poslao pozivno pismo za Pariški atletski kongres gradskom subotičkom poslaniku Beli Vermešu (jednom od tri osnivača „Szabadkai Torna Egylet” pored braće od strica Lajoša i Nandora), da ko prdstavnik zapaženog sportskog društva, uzme učešća na osnivačkom kongresu, što znači da su sportske rezultate i sportski život Subotice poznavali i visoko cinili u razvijenom svitu. Koliko god se Lajoš Vermeš upinjo da ga nagovori, ovaj nije popušto. Umisto njega u ime mađarski sportski radnika učestvovalo je Kemeny Ferenc, nuz Piera de Kubertena iz Francuske, Demetriusa Vikelasa iz Grčke, Alekseja Dmitrijeviča Butovskog iz Rusije, Vilibalda Gebharta iz Nemačke, Jirija Gut-Jerkovskog iz Češke i Viktora Balka iz Švedske. Lajoša

Vermeša, Szikora Katalin navodi ko najviše spominjanog sportistu Mađarske tog vrimena. On je već 1883. postao trostruki šampion skokom u dalj od 529 cm, skokom u vis od 175 cm, s daske visoke 15 cm i dizanju tegova od 50 funti (oko 28kg) 25 puta za redom. Na božićnom turniru iste godine, rekord u skoku u vis Vermeš diže na 177cm. Paličke igre bile su pozornica na kojoj su se obarali rekordi Ugarske, ko na primer 1887. kad je Bogdany postigo rekord u skoku u dalj od 630 cm i skoku u vis od 180 cm. Da je Subotica međunarodno značajan sportski grad, vidimo i iz visti koju donosi „Neven” po naslovom „Mejdani na Paliću subotičkom”, di čitamo: „Na asfalt trkalištu na Paliću nedavno bijahu održani mejdani umitni. Spomena je vridno da su se istom prigodom dvojica mejdandžijah izpriko mora javila: Thomas Stubling iz Birminghama i Rikardo Perry iz Wolferhamptona”. U mađarskom istorijskom časopisu „Rubikon” broj 7. od 2012. godine, izdatom specijalno u povodu pridošćei Olimpijskih igara u Londonu, u članku pod naslovom „Athéntól Palicsig” (Od Atine do Palića”, autorica Sikora Katalin na 8 bogato ilustrovanih strana, piše o „Paličkoj olimpijadi”, navodeći istaknute učesnike i to: familiju Vermeš – starijeg Nandora, njegove sinove Lajoša i Nandora, mlađeg brata od strica Belu, zatim Ivana Sarića, Nikolu Matkovića i Đuro Stantića. Nivo koji je na Paliću bio obezbeđen, košto je zdravo puno novaca. Kako „Neven” navodi biciglistička staza dužine 500 metara, imala je podlogu od 10 cm betona, na koji je nanešen sloj asfalta od 5cm, što je za ono vrime bila „hi” tehnologija. Da bi se troškovi podmirili, prodavana je i zemlja. Tako nalazimo u „Nevenu” da je Bela Vermeš „...zastupnik II sreza Subotice grada, prodo svoju zemlju, priko 200 lanaca, Ivanu Stantiću, subotičkom barjaktaru.”

(nastaviće se)

Zvonko Stantić

ATLETSKI KLUB „SPARTAK” DOBIO NOVU SPRINTERSKU NADU

U sprintericama olimpijke

• Bojana Savanov je novi atletski talenat, za samo mjesec dana od početka treninga stigla do medalje • Spreмна na odricanja koja sport iziskiva

Atletski klub „Spartak” definitivno je dobio novu sprintersku nadu! Kako drugačije kazat ako se zna da je takmičarki tribalo tačno mjesec dana od prvog treninga do prve medalje. **Bojana Savanov** (13 godina) iz Tavankuta je svakako najavila velike sportske domete.

Naravno, trčanje joj nije strano, osvajala je prva mesta na školskim takmičenjima, a nastavnik fizičkog u OŠ „Matija Gubec” u Tavankutu, **Nikola Balazević**, primetio je talenat.

– Atletikom sam se počela baviti tačno 26. maja, a po preporuci mojeg nastavnika fizičkog. Roditelji su kontaktirali trenera u „Spartaku”, **Jožefa Kerešija**, očla sam na jedan trening, on je bio zadovoljan onim što je vidio i to je bio sam početak – divani nam Bojana.

Period prilagođavanja je bio kratak, Bojana se uklopila u atletsku ekipu, pa su uskoro počele i ozbiljnije obaveze.

– Imam treninge bar dvared nediljno, ima kad bude i više, a redovno i kući treniram. Svaki trening počinje zagrijavanjem, trčanjem, razgibavanjem, trčimo posli po programu treninga.

Obično je period do početka treninga do prve medalje malo

Perspektivna štafeta „Spartaka”

duži, no kod Bojane je prošlo samo mjesec dana od prvog odličja oko vrata.

– Nisam se nadala da će medalja tako brzo stignit, trener jeste, al ja zaista nisam – skromna je Bojana.

A medalja je brzo stigla, i to ne jedna, nego tri. Prvo je 23. i 24. juna u Novom Sadu održano Prvenstvo Vojvodine za mlađe i starije pionirke. U svojoj drugoj trki u životu Bojana je na 60 metara ostvarila vrime od 8,46 sekundi, što joj je bilo dosta za treće mesto. Osim tog, bila je i članica štafete **Savanov – Jović – Knežević – Ilić**, koja je osvojila treće mesto u trki štafeta na 4x100 metara. Nova medalja osvojena je u Senti, 30. juna, na Prvenstvu Srbije za mlađe pionirke štafeta „Spartaka” na 4x60 metara u sastavu **Savanov – Revid – Beniš – Jurčak**, osvojila je treće mesto. Ne treba zaboravit ni peto mesto štafete na Prvenstvu

Srbije za starije pionirke u Kragujevcu.

Neće Bojana imat mira ni na litovanju koje je zaslužila, kako atletskim medaljama, tako i odličnim rezultatima u školi.

– Imaću pauzu kada budem bila na litovanju, al ni to ne znači da ću zaboravit na sport. I na litovanju ću moć trenirat.

Prema divanu naše sagovornice, atletika je zdravo dobar sport, a razloga za preporuku je više.

– Atletika je zdravo lip i zdrav sport. Razvijaje se svi mišići, vodi se računa o ishrani, a i dobro je društvo, baš se svi dobro slažemo.

No, ko i svaki drugi sport, i atletika ima „drugu stranu medalje”, obaveze su česte, al i odricanja.

– Znam da bavljenje sportom iziskiva odricanje od niki stvari i dosta prilagođavanja. Evo, na svaki treninig putujem iz Tavankuta, trpi malo i slobodno vrime.

FOLKLOR I ATLETIKA

Iako zvuči čudno folklor i atletika se odlično slažu. Naime, Bojana ostaje članica folklorne sekcije BKC „Tavankut”. Čak je i trener **Kereši** pofalio ovu vezu, jel se kroz folklor istovremeno postiže velika elastičnost zglobova, oni i očvrstnu, što je odlična preventiva od atletski povrida.

Bojana Savanov

Kako budem napridovala tako će odricanja bit još više, al sam spremna za to. Kad se sve dobro organizuje, moć se stignit i na treninig, i učit za škulu, i bit s društvom.

Zanimljiva je i veza Bojane s **Elvirom Pančić**, sjajnom subotičkom atletičarkom koja je učestvovala na Olimpijskim igrama u Sidneju 2000. godine. Na prvom treningu, kad su takmičarke očle izabrat sprinterice koje će nosit, Bojana je upravo uzela one koje je u Klubu ostavila **Elvira Pančić**. Slučajnost il sličnost, vidiće se već ubrzo, a ako je sudit po prvim rezultatima „Spartak”, Subotica i Tavankut, dobiće novu sprintersku šampionku.

N. Stantić

TRENER NAJMIRODAVNIJI

Prema savitima trenera, Bojana će se tokom narednog perioda oprobati u više disciplina, trčanju na 60, 100, 200 i 400 metara, trčanju s priponama, skoku udalj i uvis..., da se prizna u kojim bi mogla dat najviše.

OVAN: Imate običaj bit prvi u svemu što radite, i ritko vam ko mož kazat da ima više smilosti od vas. Al ovo bi vam se u pridojćećem periodu lako moglo obit o glavu. Inicijativa u koji bi mogli uč, naivno virujuć da je dobromamirna, mogla bi vas koštati povirenja ljudi do koji vam je stalo. Ono o čemu ne znate dovoljno, nemojte ni razmatrat ko priliku da se napridujete u poslu. Ako ste u vezi il u braku, postarajte se da nadete vrijeme za ono što muči vašeg partnera, ko što nalazite i za sebe. Zdravlje ne bi tribalo bit pod znakom pitanja, al vam se ne priporučuje donošenje napeposti s posla u kuću.

BIK: Česte neodumice oko vaši ciljova mogle bi vas kompromitovat u radnom okruženju. Moglo bi se kazat da ste optimista jel vam sve mogućnosti izgledaje perspektivno. Al vi niste od juče i znate da to ne mož bit stvarnost koliko god se nadali da je tako. Bikovi u vezi će možda bit nervozni u naredni par nedilja, to se pogotovo odnosi na one koji još nisu cigurni u svog partnera, pa ni u jačinu veze. Oslonite se na osobine koje su vas dovele u vezu, na prvom mistu. Ostalo je na drugoj strani. Mogli bi imat poteškoća s cirkulacijom, krećite se što češće i budite aktivni i kad ne morate. Čajovi pomažu al nisu čudo.

BLIZANCI: Čeka vas realtivno miran period, mada će blizanci prve dekade možda poželit dinamičniju atmosferu na poslu, s više obaveza i odgovornosti. Ovo se mož i obistinut, pa bolje budite spremni i opravdajte povirenje koje vam je ukazano. Glasine koje o vama kruže lako mogu izac na svitlost dana ko obična neistina, što ste sve vrijeme i znali. Al nemojte praviti poene od tog. U vezi ste nemirni i lito itekako utiče na vas, potrudite se da partner ne dode do zaključka da je prava osoba za vas. Ljubaznost i optimizam se često tumače krivo. Sa zdravljom ne bi tribalo da imate ozbiljniji zavrzlama, al će vam visoke temperature koje su česte, remetiti tempo rada. Isplanirajte dan.

RAK: Ljudi vam lako viruju i važite za osobu od povirenja. To ipak ne znači da ste dužni čutit o stvarima koje nisu u skladu s vašim principima. Kogod bi mogo pokušat da vas uvuče u sumnjiv poso a da pritom sebi spremi izlaznu strategiju ako stvari krenu po lošem. Pošto ste osoba s dobrom intuicijom, ositćete virovatno i sami da to nije za vas. Rakovi u vezi i braku mogu očekivat promine u vezi, prije sve-

Horoskop za avgust

ga u dinamiki odnosa. Partner će pokazat više interesovanja za svoje ambicije nego obično, nemojte to sputavat. Sve drugo moglo bi redefinisat stvari na gore. Česte i kratke mučnine bi vas mogle pratit u ovom periodu. Prilagodite ishranu obavezama, al i litnoj sezoni.

LAV: Volite kad vas cine i pričaju o vama u pozitivnom kontekstu. U pridojćećem periodu lako bi se moglo desit da i imadu o čemu. Imaćete priliku da se dokazete tamo di sebe smatrate najkompetentnijim. Čak i ako vam to nije primarno poso. Ovaj uspih bi lako mogo popraviti sliku u očima niki koji o vama imadu loše mišljenje, al isto tako, privuč novu osobu u vaš život. Za lavove u vezi, ovo je period kad sebi možete dopuštit malo slobode, al nikako nemojte pomislit da je više slobode signal da vas partner odbaciva il ga više ne zanimete. Prije će bit da se razvio novi nivo povirenja, koji triba čuvat. Zdravlje je dobro, al unosite više tečnosti i izbigavajte nezdravu, masnu ranu.

DIVICA: Radite i radite i čini vam se da to niko ne primećiva. Ako i primećivaje, da ga nije briga. Ovo je samo donekle tačno. Vaš rad se uvik pažljivo prati i ovaj period bi lako mogo bit za mnoge od vas prisudan da krenete u nove promine. To prije sveg znači nove odgovornosti, al vi ste od ljudi koje se ne plaše tog, već tom stremite. Pouzdani ste i znate da ono što vam se poviri mož bit postignuto. Ako ste slobodni, il niste cigurni da ste u pravoj vezi, osoba iz vašeg okruženja bi to mogla iskoristit da vam se približi. Minjajte stvari samo ako ste cigurni da znate šta radite, i zbog koga. Pogriška bi se lako mogla platit samoćom. A to vam nikako neće bit plus kad se počnete suočavat s nagomilanim obavezama. Za divice druge i treće dekade, ovo bi mogo bit period ne baš sjajnog zdravlja, možda čak i neprijatni visti od doktora. Al ključno je da o zdravlju vodite računa i kad sve diluje u redu.

VAGA: Vaš šarm je nadeleko poznat, lako pronalazite zajednički jezik sa raznim ljudima. Ove komunikacijske pridnosti bi vam mogle otvorit vrata za nova iskustva i napridak u poslu. Možda će vam se

činit da to što vam se u početku nudi nije tako dobra prilika, al vremenom ćete uvirit da se ljudi otimaju i za puno gore. Vage prve dekade koje su u vezi čeka lipo iznenadenje od partnera, dok kod vaga druge i treće dekade nema veći naznaka da se sprema nikaka promina. Zdravlje vam je uvik dobro onoliko koliko pozitivno gledate na život, međuljudski odnosi mogu bit i melem i toksin. Trudite se da prvog bude više, i neće bit veći problema.

ŠKORPIJA: Nije vam u prirodi da ste velikodušni, nit vas ljudi znadu ko pomirljivu osobu. Zato ćete teško sebi moć objasnit di vam je odlučnost kad se od vas bude tražilo da budete baš taki kake vas znadu. Bespogovorni i odlučni. Olakšavajuća okolnost vam je što niko i ne sumnja da se kolebate i ne nalazite izlaza iz neodumice. Budite strpljivi s partnerom, ako ste u vezi, česte perpirke i pribacivanje vrućeg kestenja iz ruke u ruku cigurno neće pomoć puno. Ne želite priznat niki sitne greške a time udaljvate partnera od sebe, i pravite veliku pogrišku. Nadite prostor za dogovor. Zdravlje vam baš neće biti sjajno, ovo bi mogo bit period koji će vas često sabotirat odsustvima s posla. Gledajte da budu opravdana.

STRILAC: Raspoloženi ste pomoć svakom, pogotovo čoviku u nevolju. Međutim, priuzet na sebe tuđe obaveze ne bi bilo mudro. Pogotovo ako to vremenom svi počnu smatrat za vašu dužnost. Klonite se taki usluga u pridojćećem periodu, neće vam bit dosadno pored svi obaveza koje čekaje na vas. Veliki broj slobodni strilaca neće ni poželit vezu u ovom periodu, na život gledaju slobodnjački i njegove čari umiju pripoznat dobro. Za one u vezi, ključno je da ispoštujete svoja obećanja. Nećete bit ni svisni šta sve vaš parner pamti ako to ne uradite. Zdravlje vam je dobro al potrudite se da dovedete životne navike u kontinuirani ciklus. Priviše haotičnosti neće dobro podnet stariji strilci.

JARAC: Volja koju vi imate da napridujete, malo koji cilj ostavlja neostvaren. Tako ste naučili gledat sebe a tako vas vide i drugi. Međutim, lako se mož desit da se na-

đete prid izazovom koji vam ne ostavlja ništa drugo sem da odustanete. Ovo bi vam moglo poljujat samopouzdanje, al nemojte izvlačit dugoročne zaključke iz tog. Ako ste u vezi, možda u posljednje vrijeme nemate osičaj da odnos s partnerom ide u željenom smeru. Ovo važi, prije svega, za jarčeve sa vodenim podznacima. Iskoristite zajedničko vrijeme da otkrijete zašto je to tako. Zdravlje vam često trpi da bi ambicije bile zadovoljene, sve dok vam ne postane ambicija da ponovo budete zdravi. U narednom periodu dajte sebi oduška kad znate da je za to vrijeme.

VODOLIJA: Želite da znate šta o vašim idejama misle vama bliski ljudi, al niste cigurni da su svi oduševljeni. Na putu ste da saznate i ono što niste tili znat. Kritike koje vam se duže vrijeme nižu za leđa mogle bi vam se servirat u lice od osobe za koju nikad ne bi kazali da je u stanju uradit štogod slično. Zauzimati ratoboran il osvetoljubiv stav vam neće donet ništa dobro, neće prominit mišljenje druge osobe. Čak što više učvrstiće ga. Zato morate pokazat sposobnost da budete metodični, doslidni i vridni poštovanja. Vremenom će se sve optužbe izjalovit. A sramota koja za njima ostane, neće bit vaša. Ako ste slobodni, u ovom periodu bi lako mogli da se nadete u vezi koja nije do kraja definisana. Ne želeć kvarit atmosferu, pričutićete mnoge stvari a to vam kasnije mož samo stvorit probleme i stvorit utisak neiskrenosti. Sa druge strane, nije vam mudro ni sve kazat u jednom dahu. Kad se život dotakne teme, budite spremni na to, i budite iskreni. Zdravlje vam nije loše.

RIBE: Veliki ste idealista i teško vam je priznat kad niko više ne dili vaše mišljenje il viziju. Pogotovo ovo drugo, jel vi često vidite smisao tamo di ga drugi ne naziru ni u tragovima. Ne uzdajte se u tuđe savite da li je štogod zaludno il perspektivno, ako ste cigurni u sebe. Čovik koji ne donosi svoje odluke, teško da se mož kazat da živi. Pritprićete velike kritike pa možda i podsmivanje, al ishod svega će bit vaša pobida. Ovo vide i osobe koje vas ne gledaje samo poslovnim očima. Pored profesionalne zavisti, možete očekivat i divljenje. Ribe u vezi čeka period brezrazložni trzavica, naročito one koji su u od skorijeg vremena u vezi. Povedite računa da te trzavice nisu zasnovane na stvarnim problemima. Povedite računa o rani u ovom periodu, pogotovo ako od ranije imate problema s varenjom od ranije.

T. K. Matković